

ఏండ్ ఖెయాఫ్

అనుర గుమాన

దానథార్థి ప్రచురణలు-20

ఉమ్రీ బైయామ్

(సంస్కృతము)

వారికథాపితామవా
అదిబృష్టి నారాయణదాసుగారు

తెలుగు :

కవిరత్న యాచిజాల పద్మనాథస్వామి

మద్రాసు - 17

1982

ప్రథమ ముద్రణః వెయ్యిప్రతులు
1982 - అక్టోబరు

శాఖీరైటు

శ్రీమతి క్రిందా శ్యామలాచేం

వెలి : రు. 8-00

ప్రా. పిస్టాపం :
శ్రీమతి క్రిందా శ్యామలాచేం
2-14-130/2, సెకండ్ లైన్
శ్యామలానగర్, గుంటూరు-522 006

ముద్రణము :
పి. రామకృష్ణమూర్తి
మేనేజంగు డైరెక్టరు
వెల్కమ్ ప్రెస్ ప్రైస్ లిమిటెడ్
గుంటూరు-2.

మున్న) డి

‘తాతగారి సంస్కృతశాస్త్రం తెలుగుచేసినకీర్తి మాకుదక్కుతుంది. ఉమర్ ఖైరూమ్ తెలుగు చెయ్యండి’ అని ఆశ్రుయ శ్రీ ఈశ్వరరావుగారు ప్రోత్సహించి ఏబడేండ్లక్రితం దాసుగారు స్వయం పర్యవేత్తనాలో అచ్చువేయించిన పుస్తకం పుస్తిపీంచారు. అందిన వెంటనే ఆసక్తితో చదివాను. ఉబలాటమూ వెఱపుగా రెండూ కలిగాయి. అసాధ్యమునిపించినా కీర్తికే ఆసపడి మంచి ముహూర్తం చూసి తెలుగునేత ఆరంభిచాను. నరిగా ఇర్వైరోజుల్లో ముగించాను. ప్రాస్తున్న ఇతర గ్రాఫాల రచన విడచి యజ్ఞం చేసిన టైప్ కీర్తతో కలం నడిపాను. సేకొల్చువేల్పులు, వరోక్కంగా గురువులూ అన్నగ్రహించి కృతార్థుణిచేశారు. ‘నమ్మా స్తుదివ్యరూపేభ్యః’-

నా యా తెలుగునేతలో ఒక్కాకచోటతాతగారి వదచ్చాయలనే నడిచాను.

‘తెలుగునకున్న వ్యాకరణదీనము చిన్నది’- అని మాకపితాగురువులేనాడో అన్నారు. ఆవిధాన అక్కడక్కడ వాడుకపడాలున్నాణంటే అవి తెలిసి వేసినవిగానే సహృదయులైన పాఠకులు గ్రహించవలసిందిగా మనవి.

దరిదాపుగా డెబ్బియువపడిలో పారశీకం అభ్యసించి వారికథాపితామహలు ఉమర్ కవితకు అనుగుణంగా సంస్కృతం రూపుదిద్దిన శాస్త్రం ఇది. సంస్కృతమున, తెనుగునా వారిఁగల కూలంకష్టైన మ్యానికి ఇది చలివేంద్రం. ఈలాటి సర్పోత్కు-ఉప్ప స్థాయినున్న శాశ్వతమ్యానిన్న తెలుగుచెయ్యడానికి నన్నప్రోత్సహించిన మా ఈశ్వరరావుగారికి కృతజ్ఞతతో ధన్యవాదాలర్పిస్తున్నాను.

ఆ పుంభావసరమ్యతీని ఎంతవరకు తెలుగులో చూపగలిగానో నుహృజ్ఞవమే విర్మి యించిలోటుపాట్లను అజ్ఞ తావాడంగా విడిచివుచు వలసిందని సాంజలింథంగా అభ్యర్థిస్తున్నాను.

మూలాన్ననుసరించి ఒకటిరెండు సీసపద్యాలుతప్ప మిగిలిన వస్తు తేటగేతాలలోనే ప్రాశాను. వృత్తాలు కొఱగా ములవుతాయని అనుకున్నాను.

దీనితత్వం తాతగారి వీరికవల్ల అవగతమాతుంది. కనుక నేను వేరే తెలువరేదు.

క్రిందా ను - 17

21-3-'82

పద్మనాభస్వామి

బుధ

ఈ చిన్న కావ్యము శ్రీమద్జ్ఞాదాదిభట్టనా రాయణదాగువర్షుల
బహుభాషాపాండితాన్నికి మచ్చుతునక.

శ్రీ నారాయణదాసు, ఉమరకెవి, సేక్ సెట్యూర్, కార్డిదాసు
బక్ కోవకు చెందినవారని నాకనిపి స్తుంది. ఏశేషించి ఉమర-
నారాయణదాస కవిశేఖరులకు అనేకవిషయాలలో పోలికల ప్రార్థన.
ఫిడ్డిరాల్లు చేసిన ఆంగ్లానువాదం ఏపోక్ డైపోక్ పరంగా ఉండని త్రాపి
వడక, మూలభాషనేర్చుకొని ఉమర్ రచనను న్వయింగా మధించి
తర్వయమునుగపొంచి దాసవర్యులు సంన్యాతములోను, అచ్చ తెలుగు
లోను. ఫిడ్డిరాల్లు అనువాదమునకు. గరియైన అనువాదమునకు తేడా
అగువదుస్తూ అనువదించిరి. వారి 60 వవుట నర్సీ యన్ భాషలో
నిష్టాత్మకై అనువాదమునకు పూనుకొని బక సాహిత్యప్రక్రియగా
తన అనువాదమును, వెనుక నే అన్ని ఉదములకు అర్థమాల పట్టికను
ప్రవాసి 1932లో తన 70-వుట పున్నకమచ్చొచ్చించి సాహితీపిపా
సువులకండశేసిరి.

నేను దానథారతీ ప్రమారణకు వూనుకొని ఇత్తుటికి 19 ల్గంథ
ములను వేలుగులోనికి తెచ్చితిన. ఈ సందర్భములో దానుగారి
టిమర్ ఖయాయిమ్ సంస్కృత రచనను అందరకు అర్థమయ్యే తెనుగు
ఖాపలో ఎవరైనా అనువదించిన బాగుండునని తెలచి అట్టివార్కు
గత అయిదారు సంవత్సరములనుండి అన్యోహించుచుంటిన. ఒకరిద్దరు
వృద్ధవండితకులను కదిపి చూసి చివరకు శ్రీ యామిజాల వారికి నా
కోరిక విన్నవింపగా యథాశక్తిగా తెనుగుచెయ్యడానికి ప్రయత్ని
స్తానని వారు అంగీకరించి 20 రోజులలో తెనుగుచేసి నన్ను అచ్చ

వేయించుకోమని నాలుగునెలలక్కితమే ప్రాతప్రతి నాకుపంపిరి. అది యానాటికి వెలుగుచూసినది. వారికి రసాన్యాదవకరులైన పాతకుల తరఫున నా హృదయపూర్వక ధన్య పాదములు.

ఈ కావ్యమునకు ముఖచిత్రం ముద్దుగా సంతరించిన సుస్మిగ్ధ హృదయుడు శ్రీ బుజ్జాయికి (మహాకవి దేవులవల్లి కృష్ణాస్త్రాగారి కుమారుడు) ప్రత్యేకాభివాదములు.

నాతోపాటు ప్రస్తుతులుచూసిన విదోద్యభయభాషా ప్రతిష్ఠలు బ్రహ్మశ్రీ బీరుగంటి సీలకంఠశాస్త్రాగారికి, వెకల్ క్రెస్ ప్రెస్ మేనేజంగ్ క్రెట్ రెక్టరుగారికి నా నమస్కారములు. శ్రీ సీలకంఠ శాస్త్రాగారు Final Proof చూడటమే కాకుండా అనేక సూచనలిచ్చి నా యా కార్యములో నిబ్బరమాగా ముందుసహిషిస్తూ వచ్చిరి. వారికి ప్రత్యేకాభివాదములు.

ఈ బృహత్తార్యములో సహకరించిన వెల్ క్రెస్ ప్రెస్ సిబ్బందికి నాధన్య పాదములు.

సుంటూరు }
20-10-'82 }

క్రిష్ణ ఈశ్వరరావు

ఉమరకవిప్రశంస

యథా కార్యక్రమమూ వ్యాంస్య తథా కావ్యానైవ
కవి ర్యమర్మసీయో థివేత్. మూడః వరప్రత్యయసేయబుద్ధిః జ్ఞాన
లవదుర్యాదగ్ధః ఖట్టారూధః కవిమృస్యో న జాతు కవిం విమృశేత్.
కావ్యవరిశోధనేనైవ ఉపజ్ఞాలంకృతః నరస్వత్యథయపయోధరపాన
మత్తః చతుర్యథాభిసయపరవశిక్తృతసర్వలోకః సకల, సంస్కృత,
ప్రశాకృతథాపా, విశేష, ప్రతిథా, సమంచితః శశ్వ నానావిధ
ప్రభంథ నిర్మణ చాతుర్య వైభవార్జిత నిస్తుల యశస్వంపూర్ణా
ఖలదిగంతః పరమథాగవతో త్రమః పరిణాతవయః సర్వతంత స్వతం
త్రః కవిరేవ కవిం సేత్రం సేత్రమివ పరీషేత. త్రుతథవా నుమరాఖ్యః
ప్రసిద్ధపారసీకకవిః అమరసింహకవిసమాలికః పదపాక్యప్రమూడ
పాతావారపారీణః సంగీతసాహిత్యవిద్యాధురీణః వండితాగ్రణీః నవరస
రసిక గ్రామణీః కందర్పసుందరః తృణీకృతవురందరః నాధితథక్తి
జ్ఞానవైరాగ్యసర్వస్యః పంచప్రాస్యః ప్రమాదుధనిథలగ్రహచారాధ్యః
పంచదీర్ఘుః సమస్తేరహితసుఖభూతా సంతతయథార్థవక్తా సర్వశాత్త
ప్రచారకః నదోథయలోకస్థంతారకః కింబవున్నా, ఉమరః అమరకవి
ర్యాయపనాచార్య ఏవ ఇతిమన్యమవే. లోకో తరచరితథా
ల్యుమరకవిసవృశః పురుషో జగతి న భూతో న భవిష్యత్యేవ.

పారసీకదేశప్రాచ్యథాగః తన్నహస్తావస్య జన్మభూమిః ఉత్త
రేణ గాంథారజేశం భూతలస్వర్గప్రాయు ద్రాక్షాదాడిమాదిమథుర
ఫలరసాస్యదసీయా నానావిధపుష్పసౌరభప్రసిద్ధా నంతతతృణాకాష్మ

జలసమృద్ధా సకలవేదశాస్త్రీసానీ జగజ్జేగేయమానసార్వభామరాజు
ధానీ రనవద్యమకావ్యరచనేవ అనవ్యనులభసాధ్య పజ్ఞనారాధ్య
అస్తి. తతో ఒత్తభవాన్ శతహయః సంప్రాత్తసకలదేశాధికో
పాయనః స్వకావ్యే “సురా శక్తిః శివో మాంసం త్రదకో కైరవ
స్నేహతః” ఇతి ర్యాదయామలన్యాయాత్ శుద్ధాదైయైతమత మవ
లంబ్య “హరిరేవ జగ జగదేవ హరిః హరితో జగతో శక్తి శివు
తనుః, “మురువ ఏవేదగం సర్వమ్యా ఆహం బహ్యస్నేహి”

శ్లో ॥ ప్రశ్నైవ సంసరతి ముచ్యేత ఏతదేవ
దౌవారికం భవతి సంసరణం చతుస్య,
ముక్తిః వునర్భవతి చిద్యుపుషైవ తస్య
స్వాజ్ఞానత స్వమహిమప్రతిభోధతశ్చ” - ఇత్యాది

ప్రశ్నతిస్నైతిపర్యాలోచనయా విరజ్య స్వార్థపరదాంధిక
తూయజూకాన్ జంజపూకానపి నుతరాం నిరస్య భాగవతమత
మవాలంబిషట

సంప్ర త్వయమశనవశీభూతకర్మభూమిజనా, యతః పరాధినా
నితితామపి వతితా అత్యంతవిపరీతబుద్ధయః కేవలాత్మంభరయః
నుతరాం మితంవుచా వర్ణాత్మమధర్మవరిభ్రష్టః స్వర్ధైకపరాయణాః
పామంషీకృతాః పారువశాన్యః ధనసంపాదనార్థ మకార్వ్యమపి
కుర్వంతఃపాత్మాత్మాచార మనునరంతః శిష్టప్రమాణ మధిక్షిపంతః
సహస్రామేచ్చభాషాకరీక్షోతరణమ్మాతైణ లభ్యాధికారపడద్వాపాప్త్య
తూథాః కించ రవ్యతామూర్ఖాః వర్ణసంకరా నీచకింకరాః సర్వ
జ్ఞమున్మై అతీవ నిరజ్ఞ ఔన్మింశతివర్ణవక్యవయస్త్ర అపి యేన

శైనాప్యశాయేనార్జులదుర్గుధాధికారా నాట్యవేదపారగానపి చతుర్య
 కాభినణవిశారదాన్ సర్వజనరంజకాన్ నానావిధనంస్కృత
 ప్రాకృతక్తావ్యకన్యారత్తుదాత్మాన్ సర్వతంత్రస్వతంత్రానతిక్రమ్య
 అనాప్రమాతదేవభాషాగ్రంథతేశా అపి, అవిదితభావరాగతాశా అపి,
 అచుంబిత ప్రశ్నతిలయూ అపి, అనాస్వదితచతుష్మికభారసా అపి
 గీర్వణభాషాక్తావ్యవిశేషరచనానామర్ధ్యవిషీసంమేచ్చి తానువాది
 తావద్రథంశ్శగ్రంథకారం కవిసాగ్వభాషాఖ్యయాపి, సంగీతజ్ఞాన
 శూన్యం నాట్యకట్టపుర్ణానామ్మాపి, ప్రభుకుంసమభినవభరతా
 చార్యావ్యయాపి, శుష్మాయంత్రవాదకం సంగీతభూషాభిధానే
 నాపి, శుకానువాదినం వేదార్థవాచన్సుతినామథేయేనాపి అపలపంత్రి
 మూర్ఖేనాప్యథికారిణా పామరేణాపిధనినా దుష్టోపిశిష్టాయతే, హీనో
 ఉప్యనూచానాయతే.

“ఉండుతర్వమోగేణ రాగై శ్చాపి వివేచితం ।
 సాసారన సునిర్వావ్యంకథం కావ్యమితి స్కృతమ్”
 “తస్మై ద్విద్వాన్ ప్రేవవదేత్, వీవన్తుత్యేత్ దానకామా
 అసైనై ప్రజా భవంతి.”

“వీణావాదనతర్వజ్ఞః ప్రశ్నతిషాతి విశారదః ।
 తారజ్ఞ త్సైప్రతిష్ఠానేన మూడుమార్గంనియచ్చతి.
 దేవదత్తా మిమాం వీణాం స్వర్ముబహ్యవిభూషితాం ।
 మూర్ఖుయిత్యా హరికథాం గాయన్నేషై చరాప్య హమ్.
 యత్థా నయతి కైలాసం న గంగా న సరస్వతి ।

“యే తే శతం మానుషా ఆపందాః స ఏకో మనప్య
 గంధర్వాణా మానందః

నృత్యగీతాదికుశలాః గంథర్య స్న్య” సృతోకీచా� -
నాగంథర్య స్న్యరూపధృత్త” - ఇత్యాది ప్రశ్నిస్మృతి విధ్యత్పుర్ణవాక్య
స్వయాదృత్య గాంథర్యవేదబాహ్యః సంక్రతివాచాటా యథాకథంది
ప్రశ్నవ్రథంశమూకాష్టరవినాయస్తేవపామరాన్ ప్రతారయంతః
కపయ ఇవ భవురసికా ఇవ కావ్యవిమర్షకా ఇవ అవస్థరేణ
మూకాయంతే.

యే శుష్టాధ్వయనాస్తాం యే చ శాత్రువిచింతకాః
సర్వేవ్యసనినో మూర్ఖాయః ప్రియావాన్ స వండితః” ఇతి
స్వాయాధ్వయః స్వవిరచిత, వివిధానవద్వ్య, హృద్వ్య, గద్వ్య, పద్వ్య, గేయ,
కావ్య, శతాని స్వయమేవ గాయన నృత్యన్ రంజయతి వండితపామ
రోధయ మహాసమాజాన్ స ఏవ కవినామార్పతి. నాట్యవేదానభిజ్ఞః
కేవల నీర్జీవ, పుస్తక, ప్రతిమావలోకన వ్యసనాస్తకః నభారంజ
కాభివయప్రయోగశూస్వాయఃపాకరసం దర్శివ కావ్యరసం న జాతుషానా
త్యత ఏవ కేచి దివ్యమర్షకమైనాయః ఉమరః కవిశేఖర ఇతి తతమ
భాగవతోత్తమ ఇత్యపి న విజానంతి. నిగదితం హితులు భవథూతి
కవినా. “ఉత్పుత్యతేహి మమ కోటపి నమాశుధర్మే” త్యాది.

శ్లో, విద్యాసేవ విజానాతి విద్యజ్ఞన పరిశ్రేమం
న హితువంధ్య విజానాతి గుర్వింపుసవవేదనాం” ఇతి

వచనానుసారతః కేనచిదపి ప్రశ్నత్వక్తవిధినానృత్యన్ గాయన
యః స్వకల్పితకావ్యకల్పాపై సభాస్తారాన్ రంజయతి స వేదవి
మూర్ఖసుర ఏవ విద్యాన. లోకే తావ త్పుహడ పాండిత్యః కదాపి
సక్కుదేవ పరిజ్ఞంభతే. సంక్రత్యేతతాత్మవ్య పరిశీలనేతు ఉమరః
కవితి నీర్దిశామః -

వినై వాభిమూగాదినా నర్వవిద్యాపారగః సమాజపాండిత్య
విశారద ఏవ సాధుత్వపరిజ్ఞానే క్రమాణమ్.

శ్లో ॥ ‘ఆవియ్యాత ప్రకాశానా మనుపట్టుతచేతసాం ।

అతికానాగతజ్ఞానం ప్రత్యక్షాను విశేష్యతే ।

శ్లో ॥ “అతింద్రియ ననం వేద్య, సృష్టిం త్వాయై రేణాచతుషా ।
యే భావా న్యాచనం తేషాం నానుమానేన బాధ్యతే” -

తస్మాదన్మాదులై రాఖిగతైర్యథార్థమే వేశ్వరకృవయా స్త్రి శేయత.
రసికశేఖరై రామానాజేశాధిషై రుముకవిః నంప్రాత్పుసమ స్తవిభవో ఉ
వ్యవష్యసాథారణ ని త్వయంతుష్ట్వా వాన్ప్రస్థా భవన శివక్షాయత్ప్రక
శగదారాధనమేవ యావజ్ఞివమకార్యత్ . దైవభక్తి రేవ ఉమరకవినా
ఉద్దిష్టురేతి, ప్రశ్నదైవ తస్య పాపప్రతీతి నిశ్చినుమః. అర్థగాసా
ఉరణ్యనివానసంతతశివశక్తినామాభ్యాసవ ఉమరకవినాకాంక్షి.

‘అజ్ఞా డంతు రసీశో ఒయ మాత్రున స్నాఖదుఃఖమో:
శశ్వరపేదితో గచ్ఛేత్ప్రవర్గం వా శ్వాధమేవవా
శశ్వరానుగ్రహదేవ వుంపా ముదైయతపాసనా
వాసుదేవః స్నర్వముతి న మహాత్మా సుదుర్భః

“భక్త్య హరి ముహానే” “నిరతిశయానందప్రసియాసన్య
క్రమోసన, సకలేతరవైతృష్యవద్ జ్ఞానవిశేషాల్ భక్తి ర్జునాయ
కల్పతే”

శ్లో ॥ “నర్వభూతేషు యః పశ్యైత భగవద్యావ మాత్రునః।
భూతాంశ్చ భగవత్యత్తు నేషు భగవతోతమః”

“నాద్వత జ్ఞానవతః కర్మాణి విధియంతే” . “మాయామూర్తి
 మిదం ద్వైతమద్వైతంపరమార్థతః” “సర్వమాత్రేవభలు” . “కంకేన
 వశ్యేత” “ఏణాతార మరే కేన విజానియాత్” “అహంకారణ
 మూర్ఖాత్మ కర్తాభా మితి శున్యంతే” “కేనాపి దేవేన హృది
 స్థితేన యథా నియుక్తి ఉస్మి తథ కర్మామి” . “నాట్మి చేతాః కేవలా
 నిర్మణాశ్చ” . “కర్తా భోక్తా జనార్థనః” . “మనవ మనమ్యాణాం
 కారణం బంధమూత్సయోః” . “అయి మాత్మా బ్రహ్మా” . “ప్రకృతిం
 యాంతిథూతాని నిగ్రహాకిం కరిష్యతి” . “పుంభానుపుంభ, విషయే
 కూ, తత్పురో ఒపి బ్రహ్మవలోకసథియం న జవతి యోగీ” . “నాన
 దాసీ నోఁ సదా సీ త్రయ ఆసీ ది” త్రిశుతిః పరమార్థదశాయాం న
 తేదా స్ఫురితి” . “పదార్థతత్వజ్ఞానా దేవ నిర్మిశేయసాపాత్మిః” ఇతి
 ప్రతితి, స్ఫురితి, శత, పర్వతాలో దేవయో ఉమరకవిః న్యకాప్యర్మాపేణ
 భాలావబోధాయ కరమార్థ ముహాదిత్తత్తత్త. తథా హేయవ మస్తు
 ప్రవకృత మనుసరామః పాయనం భక్తయామః” ‘త్తణమప్యవ
 తిష్ఠ తేశ్వసన్ యది జంతు ర్మనులాధవా నసా” “ప్రతిత్తణవిజృంభగా
 దుభయభావులకుండ స్తనత్తుటితకంచుకం నమత యావనం
 యోషితః” - “మానుషాణా మిదం పథ్యంపయఃపాసం వయ
 స్మీయః” - ఇతి ప్రత్యక్షమిషుయ మగణయిత్య కిం బ్రహ్మజ్ఞా
 సయో గగనారవిందగంధజిఫూసయేవ.

జ్ఞో ‘అవశ్య మస్తు క్రమ్యం కృతం కర్ను శుభాశంభమ్।
 లలాటలిథాతా రేఖా పరిమార్థం న శక్యంతే’

ఇతి మత్య భూతం మాస్త్రీః, భావ్యమతి శుచింతిః
 కేవలం దైవకృతం సాంక్రతం సుఖం వా దుఃఖం వా యథాతథాపి

త్వయి ఒనుభోక్తవ్యమేవ కిం ప్రథా రర్పేణ దోధూయనే,
'యుభసే నిజకర్మాపాత్తం విత్తం తేన వినోదయా చిత్తం' - ఇతి-
వర్వజ్ఞః సర్వక్తిః భగవాన్ స్వాంశిభూతస్య జీవస్య యథేచ్ఛయు-
నానావిభోవాధికాలం స్తుపముపి లునఃలునః నాశయన్ నవాజ-
లీలయా క్రీడతి -

శ్లో || 'కైవాథినం జగత్పర్వం మన్మాధినం తు దైవతం.

తప్పంతం బ్రాహ్మణాధినం బ్రాహ్మణః మను దేవతా'.

శ్లో || 'సర్వతదాంతాః ప్రత పూర్వకర్తా
ః తేంద్రియాః ప్రాణివథే నివృత్తాః
ప్రతిగ్రహేసంకుచితాగ్రహస్తాః
తే బ్రాహ్మణా స్తారయితుం నమర్తాః'

ఇత్యాచురు - కవిః స్వరూపాం స్వకాహ్వేన వశమారణ కర్మ
చార్యాలి చాందనం ఆష్టీవన్ 'సర్వధర్మాన్ పరిత్వజ్య మా-
మేషంతరణం ప్రజ!' ఇతి భగవద్వాక్య మనుస్త్వయ్ భగవ-
దభూకిసుధాపానమత్త, శథా కాంతాం పరిభ్రమ జీవన్ముక్తో ఒభూ-
దిత్యాహమహా.

యతః యమరః కవిరపి సిద్ధాంతిచక్రవర్తి, తతో జ్యోతిషాంపతేః
మార్యస్య ప్రతియామూర్తే రామ స్వకావ్యముఖే సముపాపది.
“పీత్యా పీత్యా లునా పీత్యా యావత్తుత్తమి భూతతే। పతన్నాపి లునః
పీత్యా జీవన్ముక్తో న సంశయః” ఇతికాలికవచనతల్యం విజ్ఞాయ ‘తస్మా
ద్వ్యగ్రి భవార్థను’. “భక్తియోగః ప్రవశస్యతే” ఇతి సమ్యక్ మత్య
భాగవతో ఒభూతం భాగవతో తమం కర్మిషా శాఖందసా స్నాతరా

०

మరసికాః 'కర్మభావ్య' - ఇత్యక్షేత్రః - అతివవతతాటవ్యవ్యాఖ్య
 నమహత్తు క్రోప్రియమ్మన్యాన తాన దంథాచారాన నంగిత,
 సాహిత్య రసానభిజ్ఞాన తథుప్రాయా నప్యేదమూకాంక్ష ప్రత్యాచిత్య
 వత్తి. "యచ్చ కించి జగత్తుర్వం దృశ్యతే ప్రమాణాతేషి వా
 అంతర్భసోశ్చ తత్తుర్వం వ్యవ్య నారాయణ స్థితః" "సర్వం విష్ణు
 మయం జగత్"। "రథు వై సారస్వతం హ్యామాయం లభ్యావంద్మి
 భవతి" - ఇతి విదితాయ రే దేవానాంగమితు దాచుణకాట్టుల్లు
 తృప్తారసిక వై దికమ్మన్య ! కిం ముధా త్వత్పరిషుతాయః సమయా
 వయసి ? సృత్యన గాయన భక్తిపూర్వక సత్యసంసారదుఃఖం
 విస్మృత్య ముక్తిషాంకాగాధనమూక్షేషణేన జీవన్ముక్తి భావేతి ప్రతి
 ధయ స్నాతతాటవ్యం విరచ్య స్వయి మఖిసియ భాగశతమర
 మబూబుధత్త. స ప్రత్యక్షబృహస్పతిః దైవజ్ఞశిరోమణిః సైయాయి
 కాగ్రియో నానావిధగణితశాస్త్రగ్రంథా నతరచత్త అపి స్వజన్మ
 దేశేషార్థవక్తృతాలాంనిరమిమవత్త." "యోగేసాంతే తథుత్యజా
 మి"తి న్యాయాదపి 'జిహ్వావిదాపో'తి వరము 'బ్రహ్మవి ద్వ్యాప్త
 భవతి.' ఇతి ప్రశ్నలిభిజ్ఞానా ద్వ్యాప్తేవ వ్యతేష్ట - తత్త్వాన
 యవనశజ్జనమ్మిత మప్యేతి తాటవ్యం ప్రాచీనపారసీకభావమైవ
 వ్యరచి ప్రాచీనపారసీకభాషప్రాయశప్రాకృతవిశేష ఏవేతి మన్య.

అస్మిన్దీంకే భూతకాలార్థవివయే మయా లజేవ ప్రాయో
 జ్యవ్యయచాక్షరాఃపిన్యశేషితి శివము.

అజ్ఞాదాదిబ్ధు నారాయణదాసః

ఉమరకవి ప్రశంస

కార్యముచే కారణాన్ని గ్రహించేటు కావ్యముచే కవిని విమర్శించి తెలుసుకోవాలి. ఇతరులు చెప్పినదానినిబట్టి అదే నిడమని నమ్మమాధుడు స్వతంత్రబుద్ధిలేని తెలిసీ తెలియని, పెటుచు, తానే కవిననుకునేవాడు కవిని ఎన్నడూ విమర్శించకూడదు. కావ్య వరిశోధనతో ఉపడ్డకలవాడై సంగీతసాహిత్యనిష్టాతుడు, చతుర్విధాభిసయువిద్యచేత ప్రజలను మొమరపించువాడు, నర్వసంస్కారప్రాకృతభాషావిశేషప్రతిభకలవాడు, నానావిధప్రబంధాలను రచించేచాతుర్వముతో నలుదిక్కలూ పేరెన్నికకస్తువాడు పరమభాగవతో త్రముడు, పరిణతవయస్తుడు, నర్వతంత్రస్వతంత్రతుడు అయినకవియే కన్నకంటిని పరీక్షించినట్టు కవిని పరీక్షించేని.

మానసియుడైన పారసీకకవి ఉమరుడు అమరసింహునకు నమకాలిక్కడైన ప్రసిద్ధకవిచంద్రుడు. వదవాక్యావమణాపారావార పారీషుడు, సంగీతసాహిత్యవిద్యాధురీషుడు, పుండితాగ్రగ్గణ్యుడు, నవరసరసికుడు, అందానికి మన్మథుడు, ఇంద్రజ్ఞికూడా ఉత్స్వపెట్టని స్వతంత్రుడు, భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యాలకు వట్టకొమ్మ, భోగాలరాయుడు, నత్యపాలకుడు, నర్వశాస్త్రపచారకుడు, ఏహికాముహ్మికాలకు ద్వారిచూసిన ధన్యాత్ముడు. ఇంతెందుకూ ? ఉమరుడు అమరకవియవనాచార్యుడే అని అనుకుంటాను. అతనిచరిత్ర లోకోత్తరం అతనిపోలినమానవుడు లోకములో మునువు లేదు, రాబోడు: అమునసుభావునిజన్మభూమి గాంధారాఢేశానికి ఉత్తరాన పారశీక

మలో తూర్పున ఉండే ఒకరాజభాని. ప్రాత్, దానిమృ మొదలైన పలవృక్షాలతో, మల్లిమాలితిమొదలైన పూఢీగల సోయగముతో నిసర్గరమణీయుమైన ప్రకృతితో తృణకావుజలనమృదితో, వేదాల నునాదముతో, జాస్త్రాలచర్చలతో మార్గోగుతూ ఉండే మహా నగరం. అది సార్వభూమునిరాజభాని. రసవంతమైన యమకావ్య రచనలాగా అనవ్యసాధ్యం. సజ్జనారాధ్యం. అక్కడ సానాడేళా ధీశులవల్ల సమ్మానాలు పొంది నూరేళ్లు చల్లగా జీవించిపుధ్వజీవి ఉమరమహాకవి.

‘సర శక్తి, శివుడు మాంసం, అతనిరక్తం భైరవుడు’ అని రుద్రయామశం చెప్పినట్లు శుధాద్వైతం అవలంబించి హరియే జగత్తు, జగమే హరి. జగద్రూపుడైన హరికన్న వేరై నది లేదు. ఇదంతా ఆ పురుషుడే. నేనే బ్రహ్మాను.....అని చెప్పే ప్రశ్నతిస్మాతివాక్య లను వర్యాలోచించి విరక్తుడై స్వారపరులైన దాంభికాచారపరులను తెక్కఁచెయ్యేక భాగవతమతం అవలంబించిన పరమభాగవతుడు ఉమరకవి.

ప్రస్తుతకాలపరిస్థితి ఫూరంగా ఉంది. అప్పమళనిప్రభావం అనుకుంటాను.

‘కర్మభూమి’ అని పేరుపొందిన యాభూమియందున్న జనులు వరాధీనులు, వత్తితులు, విపరీతిబుద్ధులు, స్వారపరులు, వర్ణాక్రమ ధర్మాభివులు, పౌరుషుల్యులు, పామండులు, ధనసుంపాతుమే పరమార్థముగా కానివనులు చేసేవారు, పాశ్చాత్యచారపరులు, శివుప్రమాణం ఆశ్చేపించేవారు, మేచ్చాపల్లో ఎలూగో పుకల్లాగు

ప్రభు సంపాదించి అధికారపీరంమిాక కూర్చున్నవారై, ‘ఇది చెయ్యి చుస్తు, ఇది చెయ్యుకూడదు’ అనేజ్ఞానం లేనివారై వర్ణనంకరులు, నీచకింకరులు, తామే సర్వజ్ఞులం అనుకుంటూ సిగ్గు ఎగ్గు లేనివారై నిండా యిర్చై యేశైనా లేని అవక్యబుద్ధులెనా ఏదో ఉపాయంతో అధికారవదం నంపాదించి చతుర్యిథాభినయవిశారదుతైన నాట్యవేద వరణితులను, సంస్కారత్రప్రాకృతకావ్యరచనాధురీఱులను, సర్వతంత్ర స్వీతంతులను గుర్తింపుక దేవభాషావాసనైనా లేనివారై భావరాగ తాశాలంచే ఏమిటో తెలియనివారై, ప్రశ్నతిన లయనూ ఎరగనివారై, చతుమహికళలపేరైనా విశనివారైనా గీర్చాయిభావలో ఒక్కపద్యే మైనా ప్రాయతేక పరభాషారచనలను కూడా అప్రభుంగా ప్రాసే వానిని కవిసార్వభోముదుగాను, నంగీతజ్ఞానశూన్యజ్ఞే నాట్యకాప్రభుర్థుదుగాను, ఆడవేమం వేసి నటించేవాగ్ని అభినవభరతాచార్యుదుగాను, నిర్జవయంత్రవాద్యం వాయించేవాణి సంగీతభూషణులుగాను, చింకపలుకుల్లాగా అప్పగించేవాణి వేదార్థవాచన్పతిగాను, పేర్కూంటూ మిాది కెక్కిస్తున్నారు.

మూర్ఖుడైనా అధికారిచేతను, పామరుడైనా ధనవంతునిచే తనూ దుష్టుడు శిష్టుడౌతున్నాడు, హీనుడు అధికుడౌతున్నాడు

వివిధలయ్యప్రయోగాలతో రాగాలతో ఒక్కపుటూ నానారస పోవక్కొన కథావస్తువుకలదే కావ్యం అలాటి కావ్యరచనాశక్తి ప్రశ్నాణశక్తి కలవిద్యాంసుడే లోకానికి చెప్పగలడు, నాట్యతత్వం ప్రత్యీంచగలడు ఆ విద్యాంసుజ్ఞే ప్రతి కృతార్థణి చేస్తుంది.

“ఏణావాదనత త్ర్వజ్ఞుడు, ప్రశ్నతిజాతిపీశారదుడున్న, తారజ్ఞు కున్న అయిన విద్యాంసుడే అనాయాసంగా మోక్షమూర్ధం చూపు

తోడు. స్వరజిహ్వాభూషితమై దేవదత్తమైన యావీణను సుస్వరంగా పతికిస్తూ దానితో హరికథను పాడుతూ నేను కాలం గడువు తున్నాను.

పృత్యేకాదులయందు ప్రపాణులైనవారు మానవలోకంలో గంధర్వులుగా చెప్పితగిన అదృష్టవంతులు. గంధర్వాంశతో వుటని వాడు రూపసి కాలోడు..... ఊలాటి ప్రశ్నినై త్యాగివాక్యాలను ఆశరింపక గంధర్వవేదభాష్యాలు ఇవ్వడు వాగ్దుకాయ్యలై ఏదోవిధంగా అప్రభ్రష్టమైన మూగమాటల విన్యాసముతో పామరులను మూగిస్తూ కవ్వల్లాగా, గొప్పరసిక్కల్లాగా, కావ్యవిమర్శక్కల్లాగా నటిస్తూ ప్రస్తావాంకరిస్తున్నారు.

“అర్థం తెలియని చదువుతో, వ్యాధిత్తువాదోపవాదాలతో, కాలం గడిపే కష్టజీవులు మూర్ఖులు. చేసి చూపేవాడే వండితుడు”.

అనేసూక్తి ననుసరించి తాను రచించిన మనోజ్ఞమైన గత్యవయ్యగేయకావ్యాలను తానే పాడుతూ ఆడుతూ వండితులనూ, పామరులనూ అలరించేవాడే ‘కవి’ అనిపించుకుంటాడు. (కవిగా చెప్పి దగినవాడు.) నాట్యవేదం తెలియక కేవలం వుస్తకం హస్తభూషణంగా ప్రవర్తిస్తూ సభారంజకమైన ప్రతమోగం తెలియనివాడు పాకంరుచిని గరిట తెలియలేనట్టు కావ్యరసం తెలియలేదు. ఆలాటి వాడు ఉమరకవిని కవికేఖరుడుగా, పరమభాగవతో తముడుగా గ్రహించలేదు. ఆలాటి అరసికులయిన మూర్ఖుల నుదేశించేంముకు కవి భవభూతి “నాతో సమానుడైన రసభూదు ఎప్పుడైనా ఎక్కుడైనా వుట్టిడా ?” అని అన్నాడు.

విద్యాంసుని పర్శమను విద్యాంసుడే తెలుసుకుంటాడు.

‘గ్రోదాలి కేము తెలుసు వురిటినొప్పి’ - అనేమాట మూమ్మా
టికే నిజం. శాత్రుం చెప్పినట్టుగా ఆడుతూ పాడుతూ తాను రచించిన
కావ్యకలావముతో నభ్యులను రంజింపుచేసేవాడే వేదవే త్రయైన
ప్రాహ్లాదవిద్యాంసు డోతున్నాడు. లోకములో సహజపాండిత్యుడు
ఎవ్వుడో ఎక్కుడో అరుదుగా జన్మిస్తాడు. ప్రస్తుతం ఈ కావ్యవరి
కీలనతో ఉమరుడు కవి అని నిర్దేశిస్తున్నాము.

అనుమానప్రమాణం అక్కరతేకుండానే సహజపాండిత్య
ప్రకృతిని నిర్ణయించవచ్చు. అతీంద్రియములూ సామాన్యదృష్టికి
అంతనినిస్నేఅయిన భావాలను లోకానికి కోపే ఆర్థ దృష్టికలవాడే
సహజపాండిత్యుడు. ఆదృష్టితోనే పరమభాగవతులైన మావంటి
వారు ఈశ్వరకృపతో ఉన్నదున్నట్టు చెప్పారు

రసికశేఖరులైన నానాదేశాధికులవల్ల నమృద్ధిగా భాగ
భాగ్యాలు పొందినవాడైనా ఉమరుడు అనవ్యసాధారణమైన నిత్య
సంతుష్టితో వాప్రపస్తడే శివశక్త్యుత్కుమైన బగదారాధనతోనే
జీవయ్యాత గడిపిన ధన్యాత్ముడు.

ఉమరకవి కావ్యములో చెప్పిన సుర ‘దైవధక్తి’ అనీ, కోసు
పడుచు ‘శద్ధ’ - అనీ మేము నిశ్చయిస్తున్నాము.

అర్థగ్రాసం, (మితాహారం) అరణ్యవానం, శివశక్తినామనంకి
ర్తసం-ఉమరకవి కోరిక. (వాస్తవశ్శసునికి ఉండవలసిన నియమాలు ఇవి)

‘ఈప్రాణి ఏమీ తెలియనిది. సుఖదుఃఖాలకు తాను కర్త
ాడు. ఈశ్వరసంకల్పమనసరంగా స్వర్గానికో, నరకానికో వెళ్ళు

తుంది. ఈశ్వరానుగ్రహంవల్ల నే అద్యాత్జ్ఞానరే కలుగుతుంది. భక్తి వినా వాసుదేవుడు కుర్రాభుదు. నిరతిశయ్యమైన ఆనందం, పలాశి లేకుండా ఉండడం, దేనిపైనా ఆశలేకపోవడం-ఇవన్నీ కలగలుపుగా ఉండేజ్ఞానమే ‘భక్తి’. భక్తివల్ల నే జ్ఞానం కలుగుతుంది. అన్నిజీవుల యందున్న భగవంతుడున్నాడనే భావం కలవాడే భగవతో త్తమాదు. అద్యాతికి కర్మకర్తృత్వం లేదు. ఈవిశ్వమంతా మాయ. భేదభావం అనేది లేదు, ఉండకూడదు. చేసిన మంచిచెడ్డలఫలం తప్పక అనుభ వింతవలసిందే. నొనటిగేతను ఎవ్వరూ చెరపలేదు. జరిగినదానిని స్వరించకు, భవిష్యత్తునుగురించి ఆలోచిస్తూ కూర్చోకు. సుఖాలు దైవకృతాలు. వాటిని అనుభవించవలసిందే ఊరక తర్వావితర్వాలతో ఉంగులాడడం అవివేకం. స్వార్జీతమైన కర్మఫలరూపమైన ధన మతో మనసారా వినోదించు..... సర్వశక్తిసంకుట్టడైన ఈశ్వరుడు తన అంశయైన జీవునకు యథేచ్చగా నానావిధమైన ఉపాధిని కల్పించి దానిని చివరకు తానే నశింపచేస్తూ ఇదంతా తనలీలగా ఆడుకుంటూ ఉంటాడు..... అనిచెప్పే సనాతనోకులను మనసు నందుంచుకుని ఉంచురకవి ప్రభావంగా జాతువధ కూడదని తనకావ్యములో ఉద్భిధించిన సాత్మ్యకుడు ‘అన్నిధర్మాలనూ విడిచి నన్నే శరణపొందుము’ అనే భగవద్యాక్యాని అనుసరించి భగవద్భక్తి అనే అమృతాన్ని తృప్తిగా ప్రతి ప్రశ్నలనే కంతను చేయుత చేసుకున్న వాసిని జీవన్ను కుడని మేమూహిస్తాము.

ఉంచురుడు కవిమాత్రుడే టాక్ సిద్ధాంతిచక్రవర్తికూడా. ముమ్మార్తులమూర్తియై జ్యోతిషాంతరి యైన సూర్యణి తనకావ్యం ఆరంభంలో పేర్కొనడం దీనికి ప్రబల్యవమాణం.

‘**త్రాగిత్రాగి** మరలమరల **త్రాగు** సేలమింద తెలివితపిం వడే
దాటా **త్రాగు**, అలా **త్రాగటం** మూలాన జీవన్మృతుడ
వనుతావు. సందేహం లేదు’- అనే లోకోక్తి తత్వం తెలుసుకుని
భక్తిమూగిర్మైన భాగవతోతముడు ఉమరమవోకవి. శుష్క
కర్మిషులు, చాందసులు, అరసికులు కర్మాచావ్యాదని ఆభాగవతో
తముణ్ణి ఆష్టేషిస్తారు. అందువల్లనే ఆ మహాత్ముడు తవకావ్య
ములో అదంభాచారులను, శ్రోత్రమీయులమని తమ్ము తాము పోగుడు
కునే ఆ మూర్ఖులను, నంగితసాహిత్యరసం తెలియని ఆ పశు
ప్రాయులను చిత్తుగా తెగనాడాడు.

‘కనిపించే వినిపించే యా జగత్తంతటా లోపలా పైనా
వ్యాపించి నారాయణుడు ఉన్నాడు. జగమంతా విష్ణుమయం.
రసమంటే అతడే. అరసమును తనదిగా చేసుకున్న వాడే ఆనందించే
వాడవుతాడు.’- అనేది తెలిసిన తత్వజ్ఞుడు ఉమరకవి. కనుకనే
ఓ మూర్ఖుడా ! దారుణకర్మాడా ! జ్ఞానహిన్నడా ! అరసికుడా !
వైదికమ్మన్యా ! పరిమతమైన సీతయువును వనికిమాలినఫనులతో
ఎందుకు వెచ్చిస్తాతు? ఆడుతూ పాడుతూ భక్తిపారవశ్యముతో
నంసారదుఃఖం మరిచిపోయి ముక్కి కాంతాగాధాలింగసముతో
జీవన్మృతుడను అవవలసింది’- అని ప్రశ్నాధిక్షూ దానిని తాను అభి
వయించి భాగవతమతాన్ని విశేషించి బోధించాడు.

ఉమరుడు ప్రపంచభూమాన్వతి, దైవజ్ఞశిరోమణి, సైయా
యక్కాగేసరుడు. నానావిధగణితశాస్త్రగ్ంథాలు రచించడమేకాక
తపుట్టినచోటు అపూర్వమైన సక్కటశాల నిర్మించినట్లు తెలు
మూంది.

ఇక్కి యోగియై బిహృవేత్తయై బిహృమునందు లీనమైన
ధన్యదు ఉమరమహాకవి.

ఈ గేయకావ్యమందు యవనశబ్దాలుకూడా ఉన్నా ఆయవ
ప్రాచీన పారసీకభాషలోనే ప్రవాచాదని చెప్పవచ్చు. ప్రాచీన
పారసీకం ప్రాకృతభాషావిశేషమనే నేననుకుంటాను. నా అనువా
దములో భూతకాలికార్థం చెప్పడంలో లుణంత్రవ్యోగారే కనిపి
స్తాయి. ....

— ఆదిభట్ట సారాయణదాసు

(తెలుగు)

పద్మనాభస్వామి

ADIBHATLA NARAYANA DAS

PRINCIPAL

Sri Vijayarama Gana Patasala

VIJAYANAGARAM

ఉమర్ ఖియామ్

నుప్పబూతమ్

సూర్యః ప్రభాతశాలం గృహాపరికరే సమంతతో ఉష్ణ క్షీక
దినవతిరస్యాప్తుస్థానమణి భాజనే ప్రయాణాయ
ప్రాతస్యాగరూకః ప్రమిలార్యప్యాపరమాస్యాత్మిష్టవ్
పిభి హలామిస్యాచైవర్వ యణిజ్ఞవత్సంత్రమేణ కర్తృవ్యామ్

మేల్కొల్పు

రవి మొలకయెండవల గృహాగ్రమున వైచి
దివ్యయూతకు రతనాలతేరునెక్కు
త్రావుమధువు ప్రభాతకృత్యమ్యుటంచు
ద్వారపాలుడు మేల్కొల్పువాటపాడె.

2

ప్రాత త్ర్యుత మాహ్యానం కుండయా స్త్రిషు రే సురాపాయున్ :
హరయ పాత్రం తూర్పుం న యావదసుభాజనం భవతి హర్షకు
స్వాగతము పత్రై విను మదే పానశాల
ఇంక, మధుపాయి ! లేవలోయా ! బిరాన
పానపాత్రను నింపుకో ! ప్రాణపాత్ర
వీక్షే జూన్యాపాత్ర బిహోకమున్నె.

3

మధువారో ఉయం ప్రాతః పాయయ మాం పాత్రి, కుక్కుణో రాతి
పానస్య నొ సురాయా ఆహో ! బత్కాత్రేయకదా సమావేశః
వహి దీష్మివసరో ఉయం మా శాచీరీ దృశం వృథాపాత్రి
దర్శన్య కాద్య చింతా; పిభి : హలాపార్శ మథిల మయిపాత్రి

పాతవ్యం మృదీకం, కర్తవ్యం హృదయపాంచితం సపలం
 శావక శీవతకాలావది ర్పవేదేవ ఇగతి విస్మయః
 అయిహృదయానందనిధేః సత్యర ముత్రిష్టి ! సుప్రభాతో ఉయమ్
 మందంసందం మద్యం పీత్వ్య వాదయ విపంచికా మద్య
 వష్టస్వాహ శ్వయాశుః కథ మైహిక భోగభాగ్యభా గృవతి
 నహి శక్యతే గతాసుః దేహీ నిజపాంచితం పున రోప్తుమ్
 ప్రత్యుష స్పృంప్రాప్తో జాగ్రహి భాతేః నపీషగుణారే
 మధునాట ధునాసమంతా ప్రదక్తికురు కాశలాజనం స్వచ్ఛమ్
 అస్యాదీనం త్యణికం పత్యాపన మైహిలోకికం విత్తమ్
 అన్వేషయన్నాని చిరం కామిత మాప్తం న శక్యపే ఉత్సర్జమ్

కూసె నదె కోడి, చీకటి మూసె లెమ్ము
 భామ ! కలసితిమిట మధుపానమునకె
 ధర్మచింతను విడిచి మద్యమ్ము తెమ్ము
 పేర్పై ప్రతావింపు నాచేత పిస్మాపదుచ |
 అనుపుగా ప్రతావు మిావును మను తీర
 నీబతు కదెంతకాలమో నీవెరుగుదె ?
 చాల ! మధుపానమే సుప్రభాతసుకృతి
 ఇంచుకించుక ప్రతాగి వాయించవే వి
 పంచి, స్వాహ నశియించి నిదించువాడు
 తనువు చెల్లినవాడును తమదు కోర్కె
 లనుభవింపగ నవనిష్టై నగునె మరల ?
 వేకువయ్యెను మేల్కొమ్ము; వేగ గాజు
 గిన్నెతో మద్యముం దెమ్ము వన్నెలాడి !
 ఎరువుసామ్మై సుమా బ్రంబతు కెంచిచూడ
 అదియు క్షణికమో; ఆపైన అగునదేమి ?
 గూటికోర్కెలు నెరవేరు వాటమేమి ?

4

అయి మవనరో విహర్యం సముష్టకానం వనేషు సర్వేషామ్
ప్రతివిటం సౌందర్యం ప్రతిగంధవహం చక్కాస్తి సౌహిత్యమ్
వవవాసంతిక మందానిలేన సంప్రత్యలంకృతం ధువనమ్
వ్యుర్మేష్య జలధరం పక్ష్య త్వ్యస్తిలిషేష్టంసేదక్తు

కొమ్మ చిగిరించె, చెలి యయ్య తెమ్మురయును
సమయ మియ్యదె వనవిహారమున కరణు
క్రొత్తామని చిరుగాలి కొమరు మిగుల
జగము నాస్తకె తమి జూచె జలధరమును

5

కస్త్రైచిదపి రహన్యం నహి విజ్ఞాపయతి కాలచక్త మిదమ్
వింశతి సహస్ర గుణతాన్ గమయతి మహతోఽపి యమవరం మర్మాన్
గంభోత్తమం తతః పిఱ జంతో ర్మయ ర్మివార ముషద వ్యం
ఊతః ప్రయాతి యోఽతః స్వాశావతస్య వ పువ స్ఫుమాయతి.

ఎప్పుడేమానో కాలము చెప్పబోదు
వంపె యమపురికిని వేలాపైన ఘనుల
బ్రితుకుషాన్నేదు వునరు త్కి; త్రాపు మధువు,
అటకు పోయిన వాదు రాడిటకు మరల

6

దిన మవ్యంత సుఖకరం సమశీతోష్టమపి తపతి గంధవహః
సమ్మార్థి బాష్పవూర్మం ప్రయోధరః పుష్పవాటికావదనం
సంస్కృతవాణ్యాఽ త్వ్యచైప్ర ర్ముహుర్ముహు స్ఫుముపదిశతి పరపుష్టః
సౌగంధికం తృష్ణార్తం మద్య మవక్ష్యం త్వయా నిపేయమితి.

దినము హాతవయ్య, నెత్తావి దినుసుతోడ
చలువ, కాకయు, సముముగా మెలగె గాలి

దసి తీరగ చెంగల్య ! తాతు మద్య
మంచు కోయిల వినిపించె మంచిమాట,

7

వవనవ వికసితపుస్సానవ మద్యత మావయేమ మయిపాత్రి :
సత్వర మేహి ధుపీహి క్రతువ్రకలోరకర్మ హోపాత్రి :
తయిష్యన్ ధనోతి - స్వపక్ష పత్రత్రి.

అచ్చెరువు గూర్చు చిప్పడే విచ్చిసటి
క్రోత్తపువ్వులతేనెను క్రోపుసదుచ !
వడిగ కొనితెమ్ము; క్రతిచర్చ విదువు మింక
అదె పులుగు రెక్కలార్చుచున్నది కనుమటు.

8

ప్రాణ క్రమయిత సమయే పవ్యం స్వాద్యాం పసవ్యమపి శీర్షం
అమృతేన వాపి హరాహలేన హర్యేత పావపాత్ర మిదమ.
పిఱ మృద్యీకమయం నా వనంతరం పంచలే న్నమా శృంద్రం
రాక్షపద్మతి కుహావర్యంతం స్వాన్ పమాపయే న్నాసాన .
గృహీతా స్వైక్రమీ సుదృఢం హనేన చషకకంరథిలమ
అథవాసవాసవః ప్రమ్యంధేయ ర్యివ్యేత భాజనోష్టపుటాత .
తత్త్తుల ఏవాహం యది మృత్యుసకాకా తృపాయితుం శక్య
భూయో విద్రామ్యేయం ద్రాష్టవిటపా ద్వాతా శిథిలపత్రమ.

ప్రాణ మేగడినమయాన శీర్ష ముక్కడి యెదమల నెటులున్న నేమిలెక్క ?
అమృతమో హరాహలా మొ పావపాత్రలో ఏమున్న
నిండుగా ఏలనాకు ?

ప్రతాగాశే మద్యమే తరలిపోగా చందు డెల్లునెలల్ తీర్చు నేకరీతి
నిండువున్న మరేయమండి అమావాస్య వరకును; కాననోవన్నె లాడి !

పాత్ర మూర్తిని బిగబట్టి పట్టుకొమ్మా !
తెరచి యుంచిన మద్యము కెరలిపోవు
నేను మృతిసుండి తప్పితినేని ప్రధాక్ష
కొమ్మా కారాకువలె ప్రతిస్పికొండు మరల.

9

సంప్రత్యువవిశ ! కుసుమచ్చాయే ఉస్మిన్ త్వం యథాసుణం నోచేత
పాత్యేత సుమం జహంకః ప్రతంజనేనాపి మృది వినక్షేత
పుష్పసమయాగమేనా ఉణైవ హేమంత బుతు విపాకేన
అభివర్ధంతే ఉపి ప్రక్షియంతే నోఉసవో దశాసీవ
ప్రారథమాణవసంతః క్రమః ప్రక్షియమాణహేమంతః
ఇనయతి వినాశయతి వా సహస్రక శృక్రవర్తినో భూమో.

నీవు కూర్చుండు మింపూలనీడలోన
న్వచ్ఛుఖి; పెనుగాలికి చెదరి మంట
లో గల్లియునేమొ త్రివి వసంతాగసుమాన
చలి తరుగుచుండ; విరిరేశువలెను మనదు
తనువు ఉల్లాడు; నీవసంతమ్మా, పరుగు
చలియు పుట్టించి చక్రవర్తులను వేల
నంఖ్యై కన్నా మూయించె జగతిలోన.

10

యావ ద్వాష్టుద్దేహో ఉస్మి సౌయ ర్థు రఘవిరపి విరూఢంతే
తావ న్యక్కార్థి న్యం భాగ్యవివాసా దృష్టిః పదష్టేవం
మాసీనమ న్యత గళో యతి తే శత్రు ర్థుహంలోఉపి స్వాత్
మామగ్రహ మాక్రాష్టిః భవే త్వహ్మ చ్చే త్వ ధర్మరాణోఉపి

అస్థులును నాడి మేన నున్నంతవరకు
అడుగు పెట్టుకు మవల నీగడప దాటి

మెడను వంచకు అరి ఎంత మేటియైన
 దయనుఁ కోరకు మిత్రుడు ధర్ముడైన
 మా తురు మైత్రీం కేనా వ్యద్య దవిష్టో భవా భిలజనేభ్యః
 యస్మి న్నముర్ క్త స్యాయః స ఏవ తవ తత్వతో భవే చృత్రుః
 కే ఉద్య సురార్పక ఇతి మాం వావద్యంతే ఉహమపి తథై వాస్ని
 వావద్యంతే పాపి కాముక ఇత్య వ్యహం తథై వాస్ని
 మా త్వం దతీధృక్ ర్షమ కేవల బాహ్య స్వరూప మిత్రుమితి
 అహమపి మదంతరంగే ఉత్సంతనిగూఢే యథా తథై వాస్ని
 ఏకం పాణిమపి గ్రుతికొశేన్య వ్యేతరం కరం చషకే
 విహితం విషిద్ధకర్మ ట్యూచారి పునఃపున ర్షయా సపది
 మామక పురాణసచివో తంసా మాం యూయ మద్య కో కోర
 మా చాచర్పితేదం గోక మసద్రూపకం వృథైవై వమ్
 శరణాగతరష్టణపటు సమభూకోఁజే వివిష్టత స్వస్థః
 చిత్రం గ్రహంచనటనం సముద్రాసీనా స్వదా దిద్యుష్టద్వామ్.

ఎవని చెలిముని చేయకు మెల్లరకును
 తోలగియుండుము. నీవేము నలరువాడై
 నిన్ను ద్వేషించువాడోను; నిజము వినుము
 చెనట; పోకిరి, ప్రతాగుబోతనుచు నన్ను
 వడరుచున్నారు; నే స్టటివాడ నోదు;
 అట్టై నాశాహ్యరూపము నరయ కీసు
 లోన గుట్టుగ నుంటినెంతేని నేను;
 ఒకటి గ్రుతులకు, పానపాత్రకు నొకండు
 చేయి చేర్పియు చెడుపనుల్ చేయుచుండు
 వినుడు తోలిపెద్దలార ! యావెట్టి మొట్టి
 గోళచర్చకు ఫలమేము ? జాలిగాక;
 గ్రబతుకున పసందు గూర్చ జాల్పుట్టుపండు
 వాయిగా మిారు కూర్చుండి అనువు మిార
 చిత్రమా బొమ్ములాట పీత్తేంపుడయ్య !

11

యద్యద్య పంశవే దిహ బంధుర గోధూమ నవ రసాహానః
మధుహూర్పానపాత్రం కింప్తుక్వ్యః పున ర్మమానందః
త్వ మహమపి రహః ప్రత్యహ మిహ మహిశే ! నహ వసేవ మహితవనే
అతిరిచ్యాణే న కిం నో ముదా తదా చక్రవర్తినః ప్రమదః

క్రోత్తగోధుమర్త్థాప్తేయ, కుతుక నింపు
పూర్ణమధుప్రాత, యామారామూలతోటు
యందు నిత్యము నీపొందు - అమరునేని
మగువ ! నేనొందుసుఖము చెప్పగ తరంజె ?
పదయగానోనె ఏచ్చక్రవర్తికైన ?

12

అరుణానవమపి కాంషే మహాకవికృతాని చాటుకావ్యాచి
అర్థగ్రాస మవక్యం ప్రోత్పహతాం మామకాంత్యవిశ్వసితం
అవ్యవవరత మహం త్వం పరిరభ్య పరస్పరం వసేవ రహః
శతకోటిగుణం స్వాదిదం వనం చక్రవర్తిన స్మృధాత.

అరుణామద్యము గ్రోలెద నటులె గొస్ప
కత్తల చాటుకావ్యములన్న మిత్తల తనివి
వాడనీ నరకొరతిండివలన మేను
చాటుగా నేను నీవెడచాటు తేక
కాగిలింతల ప్రబతుకులు గడవునపుడు
కోటిముదుగులహాయి యాతోటు కూర్చు
మిన్న యాగాదె ఫాదుమామేడకన్న

13

నిత్యం స్వర్గనగర్యం రమ్య లవ్సరన ఇతి వదంత్యేకే
ద్రాజ్ఞసవ ఏవాయం మనోజ్ఞ ఇతి సర్వదా ప్రశంసామి

హస్తగతం మాత్యాష్టిః పస్పుహథా మా తవిష్యదర్శాయ
 కామం క్రాతః క్రావ్యః స్వాదేవ దవిష్ట దుంధభిస్వానః
 అస్తాం త్రివిష్టమనుపి స్వర్గంగా పంతతం తతః ప్రవర్తేత
 మాట్యోక మతిస్ఫుచ్యం మైరేయం విద్యుతా మపీత్తపితా
 శారయ చషకం పరితో గంధో త్రమయ శయే నివేశయ మే
 హస్తగతం విత్తం స్వా దృవిష్యదర్శా త్వహప్రగుణమేవ
 సర్వేషి యాయజూకా మహాకులా గర్వవర్యతారూధాః
 వక్షం త్వసంతవత్సన్వరేష్య ప్రాసాద ఎంపటా, ధూతాః
 కాతు న జానే ఒహ మహాః, మా స్వస్తాషి దిపైవ యః కోపి
 స్వర్గాయ వాచి భీకరనరకాయాపి స్వయం వియుంజీత
 మృష్టాన్నమపి శ్యామా కేదారతలే హలిప్రియాపాశం
 మమ ధన మేత త్రితయం చాందసః తవ భావ్యవిషిష్టిస్వర్గః

అచ్చరలు మేలనుచు కొండరంద్రు, నేను
 ద్రాక్షసారాయ మేలందు; తలవ బోటు
 భావికై; చేతనుస్నది వడలుకోకు
 తవ్వునందున్న దుంధభిధ్వనివినంగ
 ప్రావ్యమా, స్వరగంగాప్రవసంగమేల?
 తమ్ముడా! మధుపాత్ర అందిమ్ము నాకు
 అరయ భావ్యరమునక్కు హస్తమందు
 ఉన్నదే వేయరెట్లుగ మిన్న యగును.
 అచ్చరల మేడలం దిరుగాచుదు మని
 తెలిసితెలియని పనుతేవో సలిపి, గోప్ప
 కులమువారము మేమని కూలుచుంద్రు
 చావీరాని దానికాచవటులెల్ల
 నాకమునకొ మరేదేని నరకమునకొ
 ఎవడు నను చేరవేయునో ఏనెఱుంగ
 అరయి మద్యమా, మగువ, మృష్టాన్న మనెడి

ఇవ్విమూడును నతము నాయిష్టధనము
నెఱిగురుతు లేని స్వరమే నీకు ధనము.
వినర చాదస్తుడా ! తెల్పు కనర ఇంక;

14

హంక ! కియక్కర్యాంతం సుఖమణి దుఃఖం విచింత్య దోధూయే
స్వయ మిదమేవ పునః ప్రేత్యాయుర్వాగ్యం నదీప్రితం విశ్వయమ్
పూరయ చషకం కిమణి వ కానే మమ కీవితం యతావా స్వాత్
మమ కీవవం నయేయం యతాసుఱం వాహ మిదమణి నపేతి.

చౌర ! సుఖదుఃఖచర్చ సల్లాడుటెంత
వరకు ? మరణించి యిటకుము మరల నేను
వచ్చితిన ? వహ్య ! అద్ది నాభాగ్య మనుచు
తీర్చుకొందును నాకోర్చె తెమ్ము బుడ్డి
కష్టమో సుఖమో ఎట్లు గడవువాడ
తుబ్రతుకునంచు సుంతేని ఏనెనుంగ.

15

పాశంహాసం చంపక మగదీద్వర్షామ్యహంసువర్షమిహ
ప్రాతాయ మమ హిరణ్యాయుషపురపి వితరామి కేవలం యామి
పసిడివాసను కురిసెద, పాసప్రాత
పసిడిగిన్నెను చేసిపుయిన నేను
పోయెవ నటంచు సంపెగవుత్య నన్ను
చూచి తెగనవ్యచున్ పల్యచున్నదదిగో !

16

వినతే న్నహి యావ ద్వయమదంద స్తవ శిరపి తావదేవ బలాత
అట్టాపయ తాన్ సద్యః త్వ మవక్యం రక్తమధు సమహ ర్యము

భూయోరూయోరూమో నిక్షేపుం కాంశ్యా సముద్రయం
రే ! రే ! దేవానాభప్రియ ! నాసి త్వం తుందవరిమృణ స్వర్ణము

మిత్తి దండాన సీనెత్తి షై తునంత
వరకు ప్రావుదు అరుణాసవమ్ము క్రోలి
వలసినన్ పాతిపెట్ట వెల్లులకు తీయ
ఓరిమూర్ఖుడ ! మేలిబంగార మనుదె ?

17

ఇగతః స్వమ్మస్తవస్తుప్రచయో ఒవేహి తప నిష్టు ఇతి చిత్తః
మంగలం ఛరాచరమాని ప్రవర్తతాం త్వద్వశంవరం తదితి
పర్వ స్వాతంత్ర్యవతః కిం తేన త వై హర్షాకశధనేన
హ హంతః తుంగురమేవ తవే నైకకే యది తుహివి

కశబదుచునున్న దెల్లి నిక్కమ్ము టంచు
సీకు లొంగినదని అనుకోకు మను !
ఇనుక్కై మంచువంటి దైహికపుస్తత్తు
ధృతి గనుమ దీని జంర్యాటమేతి సీకు !

18

ఋషిరమివ ప్రాచీనం ఇగతివలయం ప్రసిద్ధమేవేదం
షివరాత్రి కుక్కక్కషో రయవర్ణ సమన్వితాక్రమో ల ప్రస్తుతి
ఎవృతపటకుటి ఇగతి త్వక్కూ భూచ్ఛక్కవర్తితకేన
పతక్కప్రాపాదే ఒస్సున్ విశ్రాంతి మగు రపి శతమహారిః

పాత డేరాకు సాటి యాభూతలమ్ము
సెలయు చీకటి రేషవల్ తభుకు లొతయు
ఘాదుపా లెండరో టీస వదలి జనిరి
ఎడిదిపట్టిది ఎండరో ఏరులకును.

19

చషక మిహ సార్వభోమో యస్మిన్ సౌధే వరా కరే పమదాత్
తస్మిన్ ప్రాపోష్టఃివా హమంత వ్యుత్రేము స్వృగేంద్రోఽవి
య ప్రిథువనైకపీరః కాల మహంత్సీత్ యధేష్ట మనవరతమ
వక్ష్య విచిత్రం సంప్రతి వ సార్వభోమో స్వయందితేనైన

పాశప్రతము గౌని చక్రవర్తి మును వ
సించుమేడను విడిసెను సింగ మొకటు
కూనలన్ పెట్టిపడి వక్క; కోర్కెల్లెల్ల
అనుభవించిన జగజెట్టి ఆనరేంద్రు
డౌర! కాలగామ్యున నణగిపోయె.

20

శారాముంబితపోదః ప్రతం సృష్ట కిరీతు వింబితాస్తానం
శక్త నివన స్వహారహః క్వయ్యక్వక్వక్వక్వ క్వయ్యితః క్వయ్యితి.

నింగిదాక్షిడి మేడ, మనీశులు ప్రమేయక్కు
కోలున్నకూటము - అచ్చులు నిలిచి దినము (సతము)
ఎక్కుడెక్కుడ ఎక్కుడ ఎక్కుడ యుని
కూయుచున్నది ఆదె గంపకోడి వినుము.

21

అయోహి మృతః నావపి శావ స్తుక వేదవా యతా న స్వాత్
అయి గంయావ స్వద్యః సంప్రాత్తం సమ్మదేవ సర్వస్వం
అవాం యావస్మార్యః సృథీతలమజ్జిహవహై తాపక
సత్తనసమాప్తి ప్రాచీనై స్వంప్రతి లభావహై సామ్యమ్

రమ్ము చెలికాడ! మనము మోదమ్ముతో X
డించినత్తి సదెల్ల లెక్కించవలెను

వలదు రేతటిదిగులు - ఈవనుధ ఏడి
పోక ఉన్నంతదనుక మున్ పోయినటి
ఏదు వేలేండ్ర పెద్దలకు - ఈదు మనము

22

సమ్మానపీయసుహృదః సమావమర్యాదయా ఒగమన్ సర్వే
ప్రత్యేకం తే ప్రవసతం కాలపదాధః సమంతతో ఒవత్వన్
అపానచంధవా యే సమభూవ నైకదాయురాస్తానే
తే కతి మధువారా ననుభూయావా మ్రగతో ఒ వ్యాచిక్షేపిన.

తగినమన్ననతో చూడదగినవారు
నచ్చెలుల్ వచ్చి అందరున సీల్లినారు
పాశబంధువు లిచట ఇబ్బడిగ్ ప్రతాగి
కాలగతి నొంది రహా ! మనకన్న ముందు

23

ఉత్తిష్ఠ స్వస్తిః భవ, మాశాచీ రై హలోకికవిష్టై
ఉత్సుక్త్య వోపవిశ్వా నందేన యథేష్టభోగ మనుటుంక్త్య
త్వం యద్వపి ప్రకృత్యా సిషా ప్రత్యేన జీవితుం ప్రతలేః
ఇతరేషాం సాహాయ్యం న జాతు వాచ్చే రభీష్టకార్యేము
శాద్వల ఏషో ఒస్మాకం సంప్రతి సంభవతి రంగభూ మిరివ
విద్యేతా యం కేషా మాస్పుద మన్మాసు సంప్రతేషు పునః
మమ నేత్రోత్సవమూ త్రే ! తావ త్వం నద్వలేంప సముషిం
యావ దపా వావాశ్వా మేకీసంభూయ భూయతే భూయః

కలతపడకు మైహికవిపత్తులకు లెమ్ము
ఎగిరి గంతేసి హాయిగా ఇష్టభోగ
మనుధవింపుమ ! నిర్మల మైన మనుపు
గడవుచో నీకు ఇతరుల గోడవ యేల

మనకు ఈపచ్చికబయలె తనివిత్తు
ఎవరి హానొకొ ఇది మన మేగినంత
మరల మన మిట జరగూడి తిరుగువరకు
ఇద్దరినే వేచి యుండుమా ముద్దుగుమ్మి !

24

స్తంపద్మసమృద్ధం ప్రతికాద్వల మతిదర్శనీయ మహేశవ
మహాతోఽపి రక్తధాతుః పరిణమశే హీదృశేన రాగేణ
వికపే ద్వ్యద్వ్య దళోకం, పతిష్ఠత, విష్ణుంతమాణ, రాగేణ
తత్త తోందర్శాత్రీకపోంతంభాగ్యచిహ్నమేవ స్వాత

మొటుతామరపూలచేపట్టుతూచు
పచ్చికబయల్లు నయనోత్సవమ్మి లయ్యే
నెత్తు ఔరువున కెంపెక్కి నిక్కిపూయు
ఆపశోకసుమమ్మి భాగ్యంక మగుచు
పొదలు సాందర్భ్యలక్ష్మికి బుగ్గచుక్క

25

ఇతయసి నరీతటనం కాద్వల మమరాంగనోషశాత ఏంతి
మాత్రేతదః పదేనేదం సమభాదేవకామినీవశః

ఎటిగ్గట్టున నెలకొన్న పాటినేల
పలికెదవు వేల్పుచెలిమోవి మొలక యనుచు
మగువచెలువమునకు ఎది మారురూపు
దాని నెపుడును కాలితో తన్న రాదు

26

త్వం మా నమాపివ స్వస్తీనితశేషం వృధాయా క్లిష్టావ
మాయోష్మి స్తావకదిషచర్యమపి భావ్యసంతవార్థేన

మాయాక్షి స్వం పుష్ట మేకాంతపనం ప్రియాదరోషమపి
శ్వం ఏత్తమేశ్వరి శావ త్వమవర్తి శువదేవ శాయయతి
తస్మా ల్పిం మాధ్వికం స్వప్తాసి ప్రాగదోషువా యస్మాత్
అవసాయో ఒవ్వద్వంద్వ స్వమమిత్రో ఒతల్న ఏవ భవితాసి.

రేవు మాపును రి తత్కోరికలతోద
బ్రితుకు గడవకు, భావికై భాధపడకు
బోటికెమ్మావి, చదువు, మార్మాలతోట
వడలకుము ప్రాణమున్నంతవరకు లెమ్మా
ప్రతావు మిప్పదు సీవిర తసవితీర -
ఎస్సుడో సేత్తుకై న్నిద తప్పదోయి!
అప్పు డెవదును పీతు సహాయపడడు
కలిసి రాజుడు స్త్రిపక్క నిలువ బోడు.

27

వివిధమతకలహానిరకా వ్యారీషుత్వంతి జీవితం కేచిత
సంహత్వ విస్కయంతే విశ్వాసేనాపి చర్చయా కేచిత
సంబోధకోఒ వ్యక్తస్మా ద్వాయహర్షి త్పరథనం సమాగత్వ
రేమూరా యుష్మాతం నాస్తి గతి రముత్ర వా పరతేతి.

వివిధమతకలహాములతో, వెరగు గూర్చు
చర్చతో వమ్మాశూపెడి జనులకడకు
చెచ్చెరన్ వచ్చి వేగువా డెచ్చరించె
వెరపు తే దిలసట మిాకు వెడగులార !

28

గంధో త్తమం సిఱ త్వం ప్రతశ్శేష్యదేవాకు కేతకీషప్పుం
సంజీవ యథేష్టముతం యోనవ మతర్థదీత సౌమ్యాఖవ
ప్రతమదేన జీవితం తే సనుయావయ సతత ముహవన్ప్రాంతే
అశ్మాదృక మేతదపి ప్రాణో భూయేత నక్షరం హంత !

సీవిరిం ద్రాను; కేతకి చెదును సుమ్మి !
వయను జారుసు; కోర్కెలవంటలోడ
శుష్టిగా గదువుము విరితోట బ్రితుకు
అదియు మనవలె మాయమూనదియై తుదకు

29

యాతో యో ఉస్కుత్పరతో ఉవ్యాయాష్టా దోధువో బుధమ్మివ్యాః
యా త్వయిప్రాతి : ఏట మరాం సత్యం శృంగా వాతవ తద్వచనకు
మానుషసర్వస్వం తే స్తోపందజ మహ్యటిగమ న్యాకం
జీణసయా త్వదర్థం సమతుభన్ సంతతం వృథైవై తే.

మనకన్న ముందు తర్లిన బుధమాని తా
నిదించుచుండె నీనేల నెటనొ
తమతలంశులశుల్లు లసురలోకము చేర
పంపిరే మనుజాలు ప్రాలుమాలి
తమకే సాధ్యము శాని దాని నీ కెరిగింప
వలెనన్న మాట డెప్పరవుమాట,
ఈ జీవితరహస్య మెరుగంగ శక్యమే
వల్ల మాలిన రట్టు బ్రితుకుగుట్టు.

నేను నిక్కము తెల్పుచున్నాను వినుము
ఈబ్రితుకు శాశ్వతమ్మి కా దెరుగు మిది
పొమ్మి నిండుగ మద్యపాత్రమ్మి తెమ్మి
క్రోలు మానందలహార్చివై క్రోపువడుచ !

30

శ్యోనో ఉభావ మగమమపి సర్వస్మిన్నేవ గువ్రతాతో ఉస్కున
ఉర్వ మధః వరితః వర్యైష్టి దం విశ్వ మథిల మేవ మయ
విశ్వసప్తమ మస్కుత్రియమిత్రం న్యాత కిమపి తోకిశ్వ
ధ్వాతాద్యతో ఉహ మగమం తతవ పునఃపున ర్ఘత ! వ్యవృతము

విశ్వమంతయు డేఖై విసువులేక
నింగి, సేలను, ప్రపక్కల తోంగిచూచి
నమ్మదగు ఖుత్తు గానక క్రమ్మరితిని
చూచి పోయిన గుమ్మాలె చూచిచూచి.

31

శాతుమపి దేశముకా దధేయప్పుహి కై శవే వయం కించిత్
స్వయ మీవ దంతరంగే ప్రాహ్నదీప్పుహి విచ్ఛణంమన్యః
పశ్య వివాదస్యాంశే ప్రా వ్యస్యాభిత్విచారవల మిత్తం
జామివ సమఖ్యామ వయం పాగామ మరు ద్వయాతథా వశ్యమ్
సందిగ్నిత్యతత్వ స్వేషా రహస్యం న కోటపి బహి రక్కత
ఉల్లంపుట్ట కాంచక్రం న హ్యశక త్వాద మేక మపి గంతుమ్
ఇష్టాద్యాచార్యాంతం సమదర్శ మిదం యథాకథంచిదపి
మాకృషనితజనతాయం హంత : పదా సర్వదాపి దౌర్ఘట్యమ్

చిన్నప్పు దాచార్య చెంత శాత్తు మొకింత
తెలిసినారము లోన కలదు తెల్పు
మారాక సీరమ్మ మాపోక గాలి యం
చాపండితమ్మన్ను లలరుచుండు
ఎవ్వదున్ చెప్పటే దింతకున్ లోగుట్టు,
గడవగా తరచొనె కాలగతిని
శిష్యదాదిగను దేశికుడుదా కెవడేని
శుస్టప్పితత్వమ్మ నెరుగనగునె ?

నేను విక్కము చెప్పుచున్నాను వినుము
తెలిసితి మటంచు వాగెడిదేబె లెల్ల
పావనమైన మాతృయోవనవనమ్మ
(తెల్లగా శుట్టినట్టి గొడ్డశ్శునుమ్మ

32

తాప్తరయేణ నహా మా మజీజన ద్విధి రసా విష్ణువాదా
నిర్వేదనా త్వర మహం కి మాపిపం మామకాయుహి విశేషమ్
వయ మిత్రం వివశా ఏ వాగామేత స్తతోఽపి నిర్విష్ణుః
అస్మి ద్వమనాగమనస్తితికారణ మిమదపి ననీజామః
అంతర్జ్ఞలమివ నద్య మందసమారో యథా మహాటవ్యాః
హంత ! మమ జీవితస్య వ్యభూ దృతం విఫలమేవ దిన మపరమ్.

వేదనలె తోడుగా నన్ను విధిస్మాజంచె
దిగులె కడచినబ్రతుకులో మిగిలె నాకు
అట నిచట నివ్యేరమె చెలియయ్య మనకు
తెలియాదయ్య రాకపోకలకు కతము
ఏటిఅడుగున నున్నట్టి నీటిబోలి
అడవిచిరుగాలివలె నయో ! కడచె నాదు
బ్రబ్రతుకులో ఒకనాదు నిష్టలముగాను.

33

సృష్టిప్రారంభదినే ఒజని సుతరా మస్వతంత్ర ఏవాహం
దిష్ట్య నిర్ణిత మభూ దాయురాఖ్యమపి మామకీన మణః
నిబిడం బథాన కాంచ్య వలగ్న మయి ధీమతి ! ప్రియే ! ప్రార్థి !
సన్నద్ధా భవ యదహం మధునా సంక్షూర్యయాము దుఃఖములమ్
యద్వస్ముదాగమ సాన్య స్నమ నిష్టోఽమే స్తితి రభవే సైన్మం
అభవిష్య దధినం చే స్నృద్ధమనం నాపి కి మహా మగమిష్యమ్
ప్రశేయా శబోభవిష్య ల్లోకే ఒస్సిన తాదృశా దృత విశేషాత్
సహ్యగమిష్యం నాపి ప్రాయాష్యం యది హా నాషజీవిష్యమ్

3]

అస్వతంత్రమే నాజన్మ ఆదినుండి
 ఆయువుం గూడ నీర్లోత మయ్యే నవుడె
 కాంచితోదను నదుము బిగించి కట్టు
 వంతకడిగెద సీవిరి వడిగ తెమ్ము
 వచ్చుటయు పోవుటయును నాయిచ్చ నున్న
 ఇట్లు వత్తున ? పోడునా ? ఎరుగుండ
 ప్రేయసీ ! రాకపోకల వెతయె లేక
 బ్రితుకు గడువుటకన్న సాభాగ్య మాన్న ?

34

పాతాళా చ్ఛనిమండలపర్యంత షాలీలవం నిఖిలబంధాన్
 దున్నాధ్యాన ప్యాచిరా దహం ముహూః కేవలం వినా దైవమ్

నేలలో అటుడుగునుండి నింగికొనకు
 చేరి చెచ్చుర విడరాని చిక్కు లెల్ల
 విప్పినాడను; నాచేత విడని దొకటి
 పోదుపుగా విధి ప్రాసిన నుదుటివాత

35

జానీవహే న జాతు త్వమ త్వమం నిత్యవిధిరహస్యాని
 న హ్యశకావ సమన్యం కరినా మేతాం త్వమ త్వమం పరితుమ్
 ఆవాం ప్రతికాండపటాంతర మేవై పూ ప్రవర్తతే చర్చ
 విగిర త్వధో యదాయం న హే త్వమసి జాతు నాహ మహ్యస్త్రీ.
 కస్యాపి నా స్త్రీ పంథాః ప్రతిసీరాంత్రూర్మా తార్థ మవగంతుం
 ఆత్మస్వరూప మేత న్న సమూహయతుం ప్రశక్యతే కోటపి
 కేనాపి తిరస్కరిష్టప్రచ్ఛన్న దవిష్టవన్న నాజ్ఞాయి
 నహింటపి శక్యతే ఖలుఛాసితు మించదపి దైవకృత్యమిహ

మన మెరుగ లేము విధిచాటుమాటు కిటుకు
విధి కడిది చిక్కు-ప్రాతను చదువ లేము
తెర కవల నున్న దానిని తెలియుటకును
మనము చర్చించునంతలో మాయమాను
దానినెవడును తెలియగ దారి లేదు
ఆత్మ తత్వము సెవ్యదు నరయ లేదు
తెర కవల దవ్వుసందున్న దినుసు తెలియ,
విధిని శాసింప నెవనికిన వెంపులేదు.

36

కృత్య ఒధఃపద మథలం ప్రాశిషు రభిలావనీతలం కేచితే
ఇహవరలోకావసి సంగవేషయంతో ఉప్యమింపను కేచిత
అస్య శ్చరాచరస్తుష్టేః కారణవిజ్ఞానవాన్ తుమాన్ కోఉసి
న భవతి న భవిష్యతి నాభూదేవేతి ప్రమిణహే ఉద్య వయమ్
దృష్ట్య ఉభీం తత్వజ్ఞాను రహోచ తోషి వారిథే !
కుత స్వం సీలసీలో ఉసికి మహా ! బహు రోదిషి !
తప్య కేం నాత్ర వహోః ? ప్రత్యవాదీ త్వయోంధిః
సుమృద్యయోగా ద్వుఃఖ్యమి కి మశ క్తః కరోమ్య హామ్
నార్థామి తత్పదం గంతుం న వున స్త మవేష్టితుం
న విహర్తుం తేన సాక మతోనీలో ధునో మ్యహామ్

నేల తిరిగిరి కొండరు, నింగి, నేల

నెమకి రెండరో తత్వము సైలియ రై.

తుచరాచరస్తుష్టికి ఎవడు కర్త

యనుచు తెలిసినపురుషుడు మునుపులేదు

లేడిపుడు, ముందు రాడు తెల్పుడను వినుము.

“తత్వ మెరుగగ నోకడు సంక్రమును” జేరి

నీల నలుపెక్కానా వేడ్కు వేం ? తాప

మగ్గి లేదిట, అన వల్కై నభి 'చియ
మంచి నెచ్చెలి నెడబాసి మరుగుచుంటి
శక్తి లేమిచే కణతేక, సరస జేరు
యూగ్యతయు లేక, విహారించు నురవు లేక
మాడి హారున నెడ్చుచున్నాడ నిట్లు.

37

త్వాం మమ వివులగభీర ప్రవమాణధి రపి న శక్యతే మాతుం
అస్మి దఖండ భ్యానసమాధి దశాయాం త్వదైవ న త్వమసి
అహ మిహ యథార్థత స్తవ నిజస్వరూపం న హీమదపి జానే
త్వాం న వినా ధిమానపి జాసీతే తావకీనమాహత్మ్యమ్

నామది అదెంత్త్వదైన నిన్నాన బోధు
నామదితలంపులోన కస్యుడవు నీతు
గీస్వరూప మొకింటేని నే నెరుంగ
నిను వినా ఎవ్వడెరుగును నీదు గొపు

38

అధరేణ జ్గాహ మహ మోహం పాత్రస్య తృప్తయా ఒత్యంతం
తస్మి త్వమజగసేవం నమ్యక్ మామకచిరాయుష శ్శైహమ్
చమత్కో ఒవాదీ దాస్యనాథర మహ్యస్మాదీయ మాచుంబ్య
గంధో త్తమాం పిబై వం భూయ స్వం నాగమిష్యనీ హేతి
గంధో త్తమాం పిబి త్వం మహూ స్వయా వోచ మహ మితః పూర్వం
ఇహ న వున రాగమిష్యని యది యాతో యాత వివ సపది భవేః

బ్రథుకుతుదివేదశుటకునై పెదవిప్రాత
పెదవినిన పేరిగ్రుతో చేర్ప నది యిటులనె
'తరలిపోయిన ఇషటికి తిరిగిరావు
ప్రతావు తమిదీర ప్రతావుము ప్రతావు మసుదు'

39

ప్రాయో మాదృష ఏవేషః భూ నృదనాతురో ఉప్యాయం చమకః
సూదరవవన మనా వష్ట్యనైవిషీ దీవానిశం కామిం
సైవ త్వయో సమాలో క్యస్య గ్రీవానిబుధసంగ్రామః
హంతా భూ త్రాయోమాఉపి ప్రియ ప్రియాగోవిలగ్నికర ఏవ,

ప్రాత్రయున్ స్వరతాపత త్త మయి నన్ను
పోలి వెదకెడినో ! ముద్దుమోముకొరకు
వన్నుమై దానికంతాన నున్న గోలును
లీల ప్రియురాలికేలు కాబోలు; కనవె.

40

పూర్వేద్య రహా విపణిపొంతే కమపి ఘుటకార మద్రాష్టం
మృతాన్నం కృత్యా ఉధఃపద మార్హా మత్యంత మభ్యమ్రీ త్వః
నా మృత్తికా ప్యవాదీ త్తా పరిభాషాపదం ప్రయుజైవం
త్యాదు గబోభూవం ప్రాగే వాహం త్వం ప్రసీద మయ్యాన్నత్

నిన్న నంగడిలో ఒక మన్నుక్రుమ్యు
చున్న కుమ్యరిఁ జూచితి మన్ను వాని
తోడ నిట్టనె 'నీవంటివాడ నేను
నెనుకడన్నాను; కావున కనికరింపు'.

41

అధికృత్య శీలిశోలా మనాత్న మహ మత్ర కుంభకారస్య
చక్రచ్ఛయాసాస్నుం కులాలముఖ్యమపి సమ్య గ్రద్రాష్టమ్
సకలశ కరకానామపి మస్తకమస్తం యథాకుమ మకారీత్
భూపాలకపారేభ్యః సారం గృహ్వాన్ దత్తిదచరణేభ్యః
అహమపి సమయాక్షు ముఖ్యమార్పుమూః కుంభకారపాపింప్యం;

సా ఉదీదృష త్వ్యకియం చాతుర్యం మృత్తికావిరచనాయామ్
అను మేవాదర్పం కింత్వస్య ఉష్ణః కేఉపి త్రత నైత్తివత
నూనం మత్తితృభస్మి ప్రవత్యక్తం కుంభ కారహ స్తగతమ్.

చాలసా రైగి కుమ్మరిసాల దరిని
గిరగిరన్ నాన ప్రతిప్రవ కుమ్మరిని చూచి
తెలిసితిని రాచవారి పునక్తలును, బీడ
వారి చేతులు చేరిచి వరుసగాను
ప్రతలుగ చేసి యాత డావమున నుండె
అనుచు; ఆతడు తనసేత్వ కనపటచెను
పీనచేనున్న మన్న నాపితరులదగు
భస్మి నిక్క మెరుంగ రీపాటజడులు

42

ప్రాయో యో యో ఉధస్తా న్యుహుంపి బిందుః ప్రవమాకతో ఉహైపి
స స కామాగ్నిసముజ్యలదక్కు స్పృతరా మళీశమ ద్వఃభిమ్
ప్రతముననుండి చెలి పొరపాటువలన
మహితలమ్మున కడిన యామధుకణాలు
లోన రాజుచు కన్న లలోన నుబుకు
మరుని విరికోల కాకను మాన్న లెమ్ము.

43

ఉక్కనదమివా శ్చాదం కురువ్య తవ పానప్రత మూర్ఖ ముఖం
సంపూర్ఖు చంద్రవదనా యద్వాశిష్టా భవే త్వయా రహస్యి
అమితోల్లాసేన త్వం సంప్రతి వరుణాత్మజాం పిశా వశ్యం
ఉష్ణ కాలచక్రం యన్న త్వం పాతయే దధో ఉక్కన్నాత్
మింది కెతుము బుడ్డి ఉగాదిపూట
ఎట్ల కామరవతెను శ్రూర్మేందువదన

కాగిలింతలహాయాతో త్రాగు మధువు;
ఎవుకు నిను ప్రమింగునో కాల మెరుగరాదు

44

వివిధోత్సువై ర్యథేష్టం నమ్మాదన్య త్వ మిహ దిహారాత్రం
సర్వాణి శరీరాణ్యపి యుతో నశిష్యంతి భావికాతే ఒతః;
స్వయంతం స్వభావతో మమ కమలముభీసంగమోత్సుకం భవతి
మామకమాస్తో వ్యవిశం హలిప్రిసియాపాపభాజనం లగి
ప్రత్యేక మింద్రియేభ్యః సారం నంచిత్వ భాగశో భుంణే
ప్రతిలీఙుతే న యావ తాక్రార్యం సర్వమపి కారణే తావత్.

రేయ పవలు వినోదాలహాయ కనుము
తరలిపోను నవే సుమా తనువులెల్ల
భామపై మది మధుపాత్రపైన చేయి
వెన్నుతో నాకు వచ్చిన విద్య లివ్య
శారణము కార్య మొక్కటి కాకమున్న
అనుభవించెద విషయస్థాభ్యమ్ములెల్ల.

45

త్వం యద్యసి మదమత్తః కానుం సంతోషయ స్వ మిహ దేహిన !
అరవిందాననయా నహ నముపవిశసి చే త్రప్రమాదయా త్మానం
శంక్యసి యత స్వ మంతే ఒద్దేవ స్వం శూన్య మివ హి మయ్యస్వ
అస్తిక్యం నాస్తిక్యం విస్మృతాయ త్మాన మపి సదానంద !
మాస్త్రులీ ర్యా శోష్యుటపి త్వ మిమదపి భూతభావికర్మాణి
మాస్త్రుర జననం మరణం నురాం పిశా యు ర్యులై వ మానై పీః

ప్రతావి మైకములోన సంతసము కనుము
అతివ జతకలైనా పొందు మాత్రుత్తపి

పోదు వెనుడై అప్పుడు నీ కేది లేదు
 కలదు లేదను వాదమే వలదు నీకు
 నేడు, రేవను లెక్కను ఏడు; గతము,
 భావి, పుట్టుక, చావను పాటతోనే
 బ్రితుకు చెడనీకు; మస్తగా గ్రావు మధువు.

46

జ్యోతిశ్చకే దివ్యంతరిక్తాకసితే ఉత్తిగంభీరే
 చమకం చక్కన్న ఖలజన సామాన్యస్వాదనీయ రసపూర్ణాక్షు
 స్వా ద్వాది మధువార స్నేజనాయ ముపేత్వ త్రిత మారోదీః
 పిబ మద్యం హోష్ట స్త్రే ద్వాధావిధి నున స్వయం వ్యమేవ భవేత్
 అంతరిక్తములో జ్యోతులలరుచోట
 కలదుసుమ ఎల్ల రక్కచాలు కెల్లుకుండ.
 ఎప్పుడు నీవంతువచ్చునో ఏడ్వ్యకుండ
 మధువుగ్రావుము; నీకది మరలవచ్చు.

47

నీలవితానీభూతం పశ్య ఖచ్చకం స్ఫుటం శిఖిరకార !
 నమతిష్టివ ల్పటకుటే మబజంధ ద్వార మధులచర్చాయూ;
 చమకీకృతస్వరూపే హారిప్రియాత్యంతసూక్ష్మాఖిందూస్వ
 ఆధ్యంతశూస్వప్రాతీ విధధాతి పహ్లవశ శ్శిఖిరకారాన

నీలిచాందినివలె నుప్పు నింగి చూడు
 మోశిఖిరకార ! పటకుటే యుస్సు యుట్లు
 తలుపులను మూసి ఎల్ల చర్చలకు, తానె
 పానపాత్రగ వేలకుపైగ శిఖిర
 కారులను మధుకణముల గతి సృజంచు,

48

జానీహి త్వ మవశ్యం యదా త్వదీయాన్ విషుంచసి ప్రాణాన్
దైవరహస్య ప్రాపక కాండవటాంత ర్షితా తదాధవసి
శమదపి న లాభాయ ప్రభవతి లోకస్య మామకాగమనం
సిర్వాణమపి మదీయం ప్రపంచయతి న హి తదీయ సాభాగ్యమ్
క్షణభంగురా వయం స్నృః సదా వరివృత్యతే ఉప్యయం లోకః
అస్మాకం నామ వినా బుతే ఉస్మాదీయేవ వాపి చిహ్నేవ
సుచిర మహా నాభూమ ప్రా గిద మామదపి న జగత్కుష్టేత్
వయమేవ నశ్యరాః కిం త్వవిశంకన్ధాస్ము రేవ లోకో ఉణుమ్

ఎవుడో నీతయు పూడు నంచెరుగు మోయి !

అణాగి యుందువు విధి తెర కవల; నిజము
లోకమున కేమిలచ్చి సారాకవలన
పొదమునా సాంపు తెంపు నాపోకవలన
మనబ్రతుకు నీటిబుడగ యామహి సతమ్ము.
ముందు వెనుకల తా నుండు పొదువుగాను.
ఎనము, మనపేర్లు, జాడలు మాసేనేని
లోప మేమాను తిర్మున లోకముతకు ?

49

జీవితకాలో ఉపి భవ త్వాశ్చర్యకరో వణిక్ర్షచార ఇవ
అత్యంతజాగరూకో భవన గృహాణ క్షూణం ప్రముదజనకమ్
శోవ స్తిక్రపియగతిం మాణిచీ స్యం వృథా ధునా ప్రాతి !
మధునంపూర్ణం చవకం మాం ద్రాగ్నేహి ప్రణయాతి రాత్రి రియమ్
సృష్టః కష్టాత్మా ఉయా విధినై వం దుఃఖనృణ్యాయాకారః
భుక్త్వ క్వచి న్నిజోచితకర్మపల నువ్వుమేవ నిర్వాతి.

మనుచు కాలము జేహారిమాటువోతె
నివ్యోరం గోల్పు; తెల్పిగా నీబుతుకున
హాయిగా గడువుము క్షణమైన గాని
కుండకుము రేవటికి వృథా కోపువడుచ!
మాపు మాసెను వడి తెమ్ము మద్యపాత్ర
సిలుగుతే తోడుగా విధి చేసినటి
ముట్టిబోమ్మది స్వకృతకర్మఫల మిచట
కుడిచి తప్పక; ఆవల వెడలు నెటకొ!

50

అయి తుట్ర! త్వం నర్యోవ్యపి నిష్టాతాసి తాత్త్వగుహ్యము
కిం క్లిశ్యనే దివానిశ మసర్థకాభి వృథానై వ చింతాభః
త్వ్యధభాలప్పిత మహావిక్షితం న భవే ద్వాది సఫలమేవ నిజకార్యం
అత్మానం వంతోవయ జీవితాతే యథాకథంచిదపి.

అప్పు! చదువుల మర్మము లన్ని తెలిసి
వనో చింతల కుండెదవేల సతము?
నింపుగా నీడుకోర్కె ఫలింకదేని
కడవుమా తృప్తితో మసాగడ నెటేని.

51

నాస్తిశ్య దాస్తికతా పర్యంతం శ్వసితమేవ పరిణమతే
సందేహపి నిశ్చయదశావధిం ప్రాణ ఏవ సంచరతి
భాముమేవ జీవనదశా మతిప్రియు ప్రియతమాం గృహణా ముదా
అసుధారణోత్సవోచ్యం ముహూర్తమాత్రం హినంభవ త్యావామ్
ఖుద్ది రువస్మీభవితుం మమా భీమతీ త్వ్యవోచదేవ మనః
శిత్తయి మాం తత్త్వం యద్వసి శక్తో ఉపీత్వమం తద్వాస్తమ్

అత్మాపి మా మనోచ న్యాదా స్వ్య మితఃపరం ప్రతిపచాంసి
హంతైకజ్ఞానేనా వ్యభిలం విజ్ఞాత మేవ భవతీతి

కలదు లేదను రెంటిక్ బిలుపు ప్రబుకే
పమ్మికకు నమ్మకుంటకు ప్రవుత్తుకే కుదురు
కాన కాపాడుకొనుము నీప్రాణాదశను
అల్పకాలమే ఉసురు నీయందు నిలుచు
దీని తత్వము చెప్పుము తెలిసితేని
అనుచు నడుగగ నాతత్తు అనియై నిట్టు
“తత్వమో తత్వ మంచు వాదమ్మయేల
ఎతుకకల్గిన నంతయు నెఱుగనగును ”

52

పరిణామాత్మా చంద్రః స్వభావసిద్ధప్రతిభావసంపన్నః
వివిధ స్థావరసంగమ జీవోపాధీన కదాచినపి ధత్తై
తస్మా శ్వశ్య త్వయమితి జహీ వ్యాసంభావనీము నా స్తిక తాం
లుప్యంతి గుణ ఏవాస్య సావపి కేవా శ్వకాసీ సదా
పూరయ మమాంజలిపుటం గంధోత్తమయా యత స్తపతి హృదయం
జీవిత మిదం ప్రదుతపదం పారద ఇవ చంచలం మును ర్భవతి
సస్నేహో భవ తరసా జ్ఞాగ త్సంప ద్వయః పున స్వపతి.
జానీసో యోవనాగ్నిః హంత ! హాతాదేవ భోభవీ త్వంభః.

సహాద, పరిణామ, మహిముదు చందమామ
జంగమస్థావరాత్మ సంస్థానమతడు
అతనిగుణములె లోపించు నతడు వెలుగు.
కనుక, శశి చెడునని ఆనుకొఱకు మెపుడు.
గుండె మండెడి; దోసిట కోపు నింపు
ప్రభతుకు జారును వడి పాదరసముఖోలె

ఈ తెలివికల్ని కనుమూయు నే మొ ఎనుడో
క్షణములో యావనాగ్నియు చల్లబదును.

53

పరిపక్వకాలపిహిత ప్రవదర్శయ స్వాననం న కేభోగ్యుటపి
జగదాశరేణై వం స్వయమేవ కదాచి దావిరసి భూయః
స్వయమేవ న కిం భవసి ప్రవదర్శకః సర్వధేవుశమహిమ్మః
దుగ్ధుశోయపస్తు ప్రవక్తుతిం దీపయసి కేవలోటపి త్వమ్

సురియునప్యదు నీమోము చూప బోను
ఈవె జగముగ పుట్టుచున్నాతు మరల
నీకె చెల్లును నీగొవు నీవె చూప,
కన్ను, కనడగినదియు నిక్కముగ నీవె.

54

జీవితరహస్య మేత ద్వాధాసితం యది మనో విజానాతి
చేత్తేవ దీర్ఘనిద్రా సమధికృత మతీవ దేవగుహ్యమపి
అద్వి భవన స్వవశ స్వం న హో యది యత్పుంచిదపి విజానాసి
శ్వశ్మే దన్యాయుత్తః ప్రభవసి వేత్తుం కథం కిమపి తత్వమ్.

మతి యెరిగెనేని లోగుట్టు ప్రబతుకునందు
విధికృతమైన పెనునిద్ర విధ మెరుగును.
నేడెరుగితేనిచో నీవు నీవ యగుచు
తెలిసెనవె రేపటది పరాధీనాడవయి

55

ఎక్కికవిషయానక్తిం సంకుచ్ఛా తీవ జీవనంతుహః
సుకృతం వా దుక్కుతమపి బాధన మథలం లునీహి నిశ్చేషమ్
వాలాం హన్సేకృత్య ప్రియాంగనాచూర్చ తుంతలాన ధేహి

ఖచ్చతి యతో ఒఫలం ద్రాక్ తిష్టంతి న పరిమతాన్యపి దినాని
సుచిరవిలంబితభావి త్రీభోగేచ్చ మతీవ భలు కృత్య
అయతచికురయువత్య క్రీడామాపిసహవల్లకీశ్రుత్య
క్రేష్టేవా తిమనోహరాంతాలకజాలలోలకరకేలిః

కోర్కెలు, కుదించి సంతుష్టి గొనుము మదిని
పూర్తిగా ప్రెంపుమా పాపపుణ్యచర్చ
మగువముంగురుత్ దుత్యుచు మధువు గొనుము
నిలువదీరోజే, భావిలో నీకెదియగు;
వల్లకీశ్రుతితో, నిడుపాట వాలు
జడగలుగు జవ్యనింగూడి సౌఖ్యమెయిందు;
విద్దెల న్నెర్నుశ్రేష్ఠమ యేల ? వెలదినొసటి
అలకలన్ సవరించు లీలల నలరుము.

56

తత్వ విజిష్టాసాయా యే యే దాసా వివేచకా యే యే
తే తే సదా స్తి నా స్తి త్వసీనశం శ్చర్మాయైవ నిజమాయుః
దేవానాంపియమాశే ! ద్రాగ్నిచ్చ తస్తతో వరయ మాధ్విం
సంకి యథాశాతా అవ్యపక్యమార్ధ్వకవ ద్వయతో విరసాః
కో ఒవధి రనాథ్యనంత, విశేషాత్మక, భూతభావి, చరితన్య
ఉత్సవనమయ స్నంపతి నా స్నేహ ప్రతినిధిః ప్రసన్నాయుః
జ్ఞానక్రియాపటుత్వం మమ నిశ్చేషం వినష్ట మేవాభూత
కింతు స్తురైవ శమయతి ప్రతిబంధా నప్యతీవ దుస్సాధ్యాన

తత్వ మైరుగ గోరి కాస్తుతె కలదు తే
దను వాషమున నెల్ల, రరుగు మండి,

కలకతేరని కల్లువలె వారు విరసు ల
 వ్యారితో నాకేమి బరిమూర్ !
 పోరా ! త్వరగ కల్లుతేరా ! ఇటకు జీవ
 దశ కాది అంతము వశమె తెలియ
 వాదేది యాచర్చ కవసర మృయ్యగా
 పానోత్సవమువకున్ ప్రాణముగను
 తేటమవ్యమువకు నిక సాటి రేదు.
 నా తెలివి పనిసేర్పును పుష్టమయ్య
 తెగని అవరోధములన్నల్ తెగగణేసి
 మధువె నాగుండెచుంటను మాపగలదు.

57

వాంచేయ మేకభారప్రమాణ మవ్యప్రవ్రార్జ చషక మహం
 ఇంద్రీయయసామి పునః స్వయం ద్విపాహస్పలవరిస్తుతయా
 మథాప్రశ్నాత్మనశపథం కుర్చ్చే త్రివార మేవాదా
 వరుగాత్మజాం యథావిధి పాణోక్కుత్య చిర మహమపి రిరంసే
 మద్య మిప్పుడు నా కొకమణుగు వలయు
 చాలవల రెండు వేలఫలాలు; సేధ,
 ప్రశ్న విడిచితి ముమ్మారు శపథ మిద్ది
 వారుణం గూడి ఇక సుభిషదుదు చిరము.

58

జానే ఉనా మత్తితాయా అపి నా స్తిత్వస్వ వా బహిం స్తత్వం
 జానా మూర్యర్మాధసితిరహస్య మఖిలం పునః ప్రపంచస్య
 అత్మస్తవప్రియో ఉనం జప్రీయాం మానుకేవృశజ్ఞానాత్
 యద్వధికం జానీయాం పరిస్తుతాం మత్తతాం వినా తత్వమ్.

కలదొండొ ఎదొ అది తెలిసికొంటి
క్రిందుమిందుల జగములో కిటు కెరిగితి
పొంగి యా తెల్పి సిగ్గు పొందువాడ
ఎన్నవలె నిష్ట మద్యమే మన్నయనుచు.

59

భ్రాంత్య వేదాంత్యహ మిత్యజాగదిష్టా స్వదీయవరిపంధి
శాసతి దేవ ఎనా స్నేహ నవా తాదృశో యథా కథితః
ధుఃఖాత్మకనీడే ఉస్మీన యథాతథావా సమాగతో ఉస్మీత్తం
చరమదశా కష్టత్తై వా స్తి మదీయా, యతో న మాం జానే
దినయో ర్వయో ర్వ కర్మతి ధుఃఖస్తృతి రీషవపి మదీయమనః
ఎక్త్రా వ్యస్యేక్యుః పూర్వేమ్య ర్వ్యాభయేమ్య రితర్త

నాయెదిరి పత్తై నన్ను విష్టాని వనుచు
ఎఱుకకలవాడనో కానో ఎఱుగు వేల్ప.

వచ్చిత్తిని వలవంతలవక్కున కిట
నా చరమదశ కిష్టమై నన్ను సేన
ఎరుగలేనటి చిక్కుల నిరకబెట్ట
నిన్న రేపను సీరెండు వెన్ను చట్టిచె.

60

పూర్వేమ్య ర్వమత్తో ఉబోభూయిషి పానగోష్టికాప్రాపంతే
దోర్చుతహాలాభాండం మత్త మదర్వ మతివృద్ధమసి త్తుత
కిం లజ్జనే నదైవా దయివృద్ధి త్యహ మజాగదిషేత మపి
సో ఉవీవద దృయామయ ఈశః పిబ మ ధ్వభీష మేహితి

మన్నగా త్రాగి మత్తేట మద్యశాల
కడను నే నిన్న మూరున కల్లుకడవ
శైయు ముదుసలి గని అంటి నోయబడుగ |

సిగ్గువడ నేల విధి కన - చెప్పే నతడు
కనికరవుగని దేవుడు; కల్యాణావు
మింతునున స్వేచ్ఛగా వాద మేల యనుచు.

61

వరునాత్మజాం పిబ, తతః ప్రభూతనానావడః పలాయీరన
సుతరామపి ద్విస్త్రుతి విభిన్న మతసంశయః ప్రణశ్యేయుః
మా త్వం త్వాత్మీ ర్జాత్వ ప్యమృతకరం ధాతువాదినం మ్యుత!
తేశమపి తేన దత్తం భుంక్యు స విపడః స్నమానశో మంతి.

వారుణిం ప్రదాను మావడల్ పారిపోవు
నెన్న మతధేదములును విచ్ఛిన్న మాను
ధాతువాదిని వదల కాతం డొసంగు
తోలె మేనియు చిక్కులన్ త్రోక్కిపెట్టుం.

62

జయతు పరమేశ్వర స్వం హాలాతత్వం యథారతో వేత్తి
మానసాచిడా శృతశో వినాశయతి కృపగో స్తనీమదిరా
కృపయా భువనవిధాతు ర్దయామయస్యాపి దేవదేవస్య
నిర్విష్టో నాభూవం నాశ్యపరాధీ హ్యాతీవ నోపాచి
అద్యాహం మదనుత్తః స్యం యది నిదాశురపి విన్పాయుః
సర్వేశ్వరః కృపాశు శృవ్యః కుర్యా న్మామకాసిసంచయనమ్

నల్లిదాక్షాసవము తత్వ మెల్ల నీవు
తెలిసితివి లోనివనట లడులుచు నద్ది
నేను పరమేశ్వరునికృపన్ నిల్చియుంటి
ఎరుగ పాపము, డెబ్బర వెర గోకింత

నేను మత్తేక్కి ఏమైనగాని నాదు
నెమ్ము నీశ్వరుడే కాచు నెమ్ముమిాట

63

సేవే హలా మేతా మర్లూ త్వస్త్రాశ్వశో ఒభలోఇసి జనః
మమ మధుపానవ్య ననం దై వేనో పేత్తణీయమేవ భవేత్
మన్మధుపాన ప్రకృతిం సృష్టాయి ఉదాహేవ దైవ మహాచ్ఛేత్
యది న పిబేయా మద్యం సర్వజత్యం విధేరపి మృష్టేవ.

సన్ను పోల్యారలందరు న్నధువు ప్రతావ
నర్మద ; నేను ప్రతావద ననవరతము
ప్రతాగుబోతుగ పుట్టిచె థాత నన్న
నాదువ్యసనాము నాతడెన్నాగ రాద
రసయెఱుక పొల్లగు నేను ప్రతావతన్న

64

నివతేరథ్య భ్వగిన్ ప్రపసభం నుకే విచారణీయదినే
మా పిబ మద్యం మధ్య విషదం నివసే స్వ మితి వదంత్యేతే
అస్వేవ ముధయడగతో రంత సారోఇసి యది విచారేత
సన్యా స్నేహార్థవ, త్వం మధుమతో భవే ర్యదా నూనం
త్వ మిష్టేవ స్వర్దం తురు వరుణాత్మజయాపి పాపపాత్రేణ
సురలోకో యత్ర స్వ ప్రతేయు స్తుతాపి వా నవా హంక.

యముడు ప్రోయును నిను నరకాగిన్లోన
ప్రతాగవలదని ఎవ్వరో వాగుచుందు
రెండు లోకాల సార మిట్టుండు వరయ్య

ప్రాగిన్ నీకే తెలియును దానిరంగు
మగువ, మద్యము నీకున్న మహితలమై
స్వర్గమగు, సాఖ్య మెటునబ్బు స్వర్గ మదియ.

65

ప్రాక్షసవహనమపి స్వచ్ఛగతకామకీనమవిహారః
ప్రేయానేవ దివానిశ మత్యంతం జంజపూకనంస్తరాత్
శ్రీలూలువః ప్రపసన్నా మత్తశ్చే న్నిరయభా గ్జవే ధ్వంత !
రసిః పంచజనో నై వేషిషిషే త్వ్యర ముఖమపి ద్రఘుమ్
నితరాం మత్తః పురుషో ఘోరే నరకే పతే దితి వదంతి
తద్వచసం ప్రతిబంధకమే తైత న్నాననం న విశ్వసితి
మసమత్త శ్రీలూలః స్వయ ద్వయపి ఘోరనరకపురవాసీ
వశ్య వశ్యం స్వగో భవేత్తపేద్య రతిశాస్యమ్మైరివ.

వలచి వచ్చినకలికిలో కలసి యుంట
ప్రతాగుటున్ మేలె వేవో ప్రతాలకన్న
రసికుడున్ ప్రతాగుబోతు స్వర్గమును కనరు
నరకమున పదువా రనినారెవరొ
నామశు నమై దామాట ఏమనెదవ
రసికుడున్ ప్రతాగుబోతు నరకమున పద
వటిపిడికిలి యగు గాడె స్వర్గ మరయ.

66

త్వ్య మహా బత మా భాణః కేభ్యోభపి రహస్య మేత దతిగూఢం
న వికసతి స్థలవద్యం శుష్టిభూతం తునః కదాచిదపి
యుషిషుధునార్థీలోట్టు కత్తిశాల్ం ఫిరచయేయు మంబునిథ్యా

అహమపి జాగ్రేయేయా గ్ర్హపూజకై దేవతాలయై ర్వాణ !
కో ఇజాగదివు నరకే భోభూయేయా హమపి చిరేణేతి
కో ఇజంగమిషు నిరయం న్యర్గా దిహ కోఇనుభూయు ఆయాసీత్.

సమైద రహస్య మెవరికిం జైప్రకీవు
మురిగిపోయివ మెట్టతామర మరలను
రేతు విచ్చునె ? నే వినరితిని మంటి
జిడ్డ లెన్నియై కడలిలో; విసిగి అవల
అరిగితిని కో వెతలతు పూజరులతోద
నరకమున కేను పోదు నన్నా కోకండు
న్యర్గనుఖి మట పొండినవా డెవదును
మరచియైవను పోవునే నరకమునకు

67

షౌవలయే బహుగహనే సమచంచూర్యమ్య హం దివారాత్రం
అభిలారవిజిజ్ఞాను స్తతోఇష్యబోభూయిమే స్వయం పథికః
నాక్రోమం పంధానం కస్త్రావపి య స్న కుత ఇవాయాసీత్
అగమ ద్వాతో ఇధ్వనీన స్తత ఏవ వువ స్వయం ద్వివర్షిష్ట
వతస్మిన విపులాధ్వని సంఖ్యిభూయ ప్రయాంతి యే పథికాః
పున తాయాత స్తేషు న మాం కోఇపి రహస్యవృత్త వజుగదిషీత్
జాగ్రుషితరాం త్వ మేతచ్చతువుథాంతస్మితాలయే కిమపి
నామాసీ ర్వస్తు పున స్నమేత్వ యదోభు మంజ్ఞై వేషీః

అదు గిడగ రాని పుడమి నహర్మిశమ్మై
దినుసు కలరూ పెరుగ గోరి ప్రదిష్మృరితిని
అటకు నిటకును పోయ వచ్చుటకు దారి
గఱు తెరువరిం గనలేక మరలితి నిటు.
కణసి య్యాతోవలో పథితులుగ పోవు

పారితో ఒకడైనసు వచ్చి మరల
చెవుగా లేదు తాను వచ్చినటెరంగు
తాను మాత్రాలయిటనీ గదిని నీను
తెలివిగా నుండుమా ఇట దిగవిడిచిన
దాని మరలను పొందగా తాదు సుమ్మి!

68

ప్రాథూవన్ నంత సేనము స్తవిద్యాత్రథావకుపారా:
సంపూర్ణగుణికాయా స్ఫురస్యదీపిసాః తురాపి సుమాత్సు:
అస్మిన్ తుహసానిషిథే తే పూంత నరాజవథ మార్పు రిహ
కేవల మచిఖ్యవన్నితి హసాన సర్వే ఒక్కగు ర్మాతనిప్రదాక్షు
ఎల్లాచదువుల నేపారి ఎల్లగొనము
యిండి తెల్పికి దివ్యైతై ఒప్పువారె
చిమ్ముచీకటినడురేయి చీల్చి తాచ
బాటు చూపగలేక ఏపాటులేని
పొల్లుమాటల నవులాటమాటలేచు
ముందెరుగరాని పెనున్నిద పొంది రహమా!

69

త్వం హిమానన! వశువః పంకం ప్రష్టారయే స్నమంతా చ్ఛేత్
సురవర్తుని యద్యపి సభోభూయేధా స్తమాప స్వయం నగ్నః
వ్యవ్యాప్తవురి భవేష్యది తవ సదన మహా! త్వం కిమహాన జ్ఞాపీయః
అగచ్ఛః కిం మృణ్ణయలోకనివానీ కథం భవే ర్హంత!

ఉల్లామా! మేనిముణ్ణికి నీ వెల్ల కడిగి
ఉపుపులే లేక మింటైపై నడిచదేని
షిక్కుయిలు నీకు స్వర్ణరాన చిక్కె నేని

సిగ్గుశదవేమి ఇచటకు చేరుటకును
శీరగిలు మంటి కొంపలో ఉండుటకును లే

70

వటవాస ఇవ వపు స్తవ హంత ! వరీవృత్యతే తథాహి నను
రాణ్ణవ ప్రాణ స్తే నశ్యరలోకోచిపి తాపకగృహ మివ
నూతనగృహనిర్మాతా వితానరచనాటటు ర్మియతకాలః
నాశయతి శిబిర మేత త్రావ ద్వావ ప్రైయా త్వయం రాజా
ఒవ్వ డేరానుపోలి నీయొడలు : లోని
ప్రాణముల్ తేనివంటివి, పాడుకొంప
వంటిదీలోక మిట నూత్నథవన మొకటి
కట్ట నేర్వరి యగుణటి కాలశిల్ప
ప్రాణరాజును డేరాను పాతిపెట్టు

71

స్వష్ట్యాద్యహేష్య వాస్త్వన్మానస మాకాశప్రాధి మదయ్యట
వత్రం కలమం త్రిదివం నరక మజగవేమ దత్త సకలమపి
కింతు సమవావదిష్టా స్వదురు రపి తత్వ తస్మిరుంధానం
వత్రం కలమ త్ర్యాదివో నరకం, సకలమపి తత్వ మేతి
నేను పుట్టిననాడె యానేల పవల
నింగి, స్వ్యర్ము పరకము స్నేహు నాకు
‘వెదుక నామది మేలోర్చివ’ విత మెరుంగ
‘అంతయుకు నీవ’ ఆని తెల్పు నపుడు గురువు.

72

కట్టిమూత్రమేవ మామకశుష్టాంగ్ర్భాష్టు మస్తి దివచక్రం
మమ విత్తుల బాష్పవూర్పువ్రచారవువాపి భవతి దివ్యసరిత్

భోభూయుతెపి నరకః స్నులింగావ మను మోఘుశోకస్వీ
తృటిరేవ స్వర్గో ఒస్వీ స్వదీయసంతోషమూలకాలస్వీ
శ్రద్ధాపి దైవభక్తిః తవ ముఖాయిచరణయోగ్యధర్మో ఒస్సి
స్వర్గోపి దుర్గతి స్వద్రాగద్యేష్యపతికృతి రథ భవతి.

ఎండినయామేనినుండి జారిన మొల
క్రాడె అనింగి, సేత్రములనుండి
కారినకస్సురె గంగ, నాళోకస్సు
లింగమే నరకము, పొంగులోని
చిట్టికయే స్వర్గ మిచ్చట నీవు కావించు
కనికి సంబంధితము పట్టుదలయై
దైవభక్తి యనంగ తగు నిద్ది యాజీవ
తతితత్వ మరయ యథార్థశోధ
వినుము స్వర్గ మనంగను వేర లేదు
వెలయు రాగమునకు ప్రపత్తిబింబ మద్ది
అటులె నరక మనంగ నీయందు నున్న
ద్యేష భావమ్మునకు ప్రపత్తిబింబ మద్ది

73

ఏత తుచ్ఛక మస్సిన వాంత ! భవామో వయం తు విభాంతాః
జాసీమో నూన మిదం మాయామయ, కావదీవయంత్రనిభం
దీపస్తంథ సూర్యః సమస్తభువనమపి భవతి దీపగృహం
నానమూర్తివిశేష ఇవ స్నేషహ సర్వతః వరిభాంతాః

తుభుచ్ఛకమ్మకిందనే యొల్ల మనము
తిరుగుదుము నిజ మిది మాయదినునుగాజు
దివ్యేషంతము, వేషల్ల దానికంబ

మథిలభువనము దీపగృహమ్ము; మనము
క్రుమ్మరుచునుందు మట వింతబొమ్ములవలె

74

ప్రతిపాద్యతే స్వభావః కింత్యుత నహిమ దస్త్య తిశయోక్తి:
అక్కా వయం భవామః సభికో భోభూయతే నున రైవవ్య
అప్పాతదీకృతభవే వరిణాయవశంవదా శ్రీశుద్మ్యతే
సీయామహే ఒవసానే ఒంతఃపేటీం ద్రా కృరస్పరాఖ్యిషాం
కాదతిశయోక్తి వినుము నిక్కమ్ము మనము
పాచికల మాటకాడు దైవమ్ము నేల
ఆటపలక యథేచ్చగా ఆడి ఆవల
బకటిగా చేర్చి పెట్టెలో నుంచు మనల

75

హే జంగమకందుక ఇవ కరపాలికయా విథే స్వమాక్తి ప్తః
సవ్య మథవా ఒపసవ్యం దాధావ్యస్వేహ కిమపి మావాదీః
యు కో ఒప్యవిభ్రమ త్వ మితస్తత స్వేచ్ఛయైన మత్యంతం
జానాతి స జానాతి స జానాతి స వ్యవస్తేవజానాపి

చేతిబెల్తాన విధి నిన్ను చిమ్మినాడు
కుడికి నెడమతు నోగి పరుగిదుము బంధి
వలెను మార్పులుకుము సీపాట మెల్ల
ఎరుగునత డెర్దు నాతడే ఎరుగునతడ

76

దైవ మరేథ దాదో లలాటపలకేషు శాపికర్మపలం
గుణదోషసమాతేథ స్వస్వ వరీపుత్య తే ఒప్యవిషాంతా

ప్రథమదిన ఏవన్నాటే ర్షిరణేసీయిష్ట భావ్యవశ్యఫలం
అస్త్ర తౌరుష మథిలం చింతా ఒస్త్రాకం వృథాన భోభూతః

భావి కర్మఫలము విధి ప్రవాసే నుదుట
అతనికల మట్టె ప్రవాసేడి నషవరతము
మంచిసెబ్రిలు; మునె నిర్ణయించె భావి
చారుషము, మనయేద్వ నిష్టలము నుమ్ము

77

జీవన మాయు రోణు ఒధికమపి హీనం సైవ శక్యతే కర్తుం
న్యాస మతివేల మధవోభయ్యత సర్వాత హి ఖలు దుఃఖిత్వా
త్వా మహా మపి త్రికరణాశ్చ దేకీభూయ సమభవిష్యవ
సిక్కమివ హాస్తాభ్యాం విధిం యధేష్టం వ్యురూపయిష్యవ
చాపుబ్రతుకులు పెంచుట చెంపుకొనుట
చారుమారేమ నెవరికిష్ట తరము కాదు
విడ్చి ఫలమేమి కి సీవు నేనేకమైన
మనకు వలసిన రీతిని మార్చులెల్ల
చేతగల తేనెపెరవోలె చేయవచ్చు

78

భాజన మథోముథినం యథా ఖచ్చకం నికుతిత మేహాస్తి
నర్వే ఒవాచీనా అత్యవశా స్తస్తిన్ భవంత్యవక్తిప్రాః
సుగుణో ఒథవాపి దోషః స్వభావతో భోభవీతి మనుష్ణ్య
అమాదో వా భేదః ప్రాగేవ విధీయశే ఒత్త దైవేస
మా వ్యశ్వసీ ర్వా తైవ జోయతిశ్చక మిహ కార్యమూల మితి
బవుష స్త ద్వివ తో ఒపి తుభ్యాతి గతిం నిజాం సదా జ్ఞాత్వ
మిన్ను కడె తలక్రిందై నగిన్ను వోలె
భరిగి రెల్లరు నచుట చేయునదిరేక

మంచిచెడ్డలు సాజముల్ మనుజానకును
భేదమోదముల్ మన్నెన్న లిఖించెను విధి
అన్ని టికి మూలము భుచ్ఛకమన వగవకు
తనగతికి తానె నీకన్న వనరుచుండె

79

అయి హృదయ విశ్వ మేతతీ ముక్కైవ యథార్థతోస్తి
యదేణి,

కిం తేన కారణేనా త్వంతం దోభూయసే నృథా వ్యస్తమ్ :
దైవాధీనాం తరు తను మపి బోభూయస్య కాల మనుశృత్య
కలమా ఉత్తిత శ్చేచ్ఛాయం క్రత్యేవ వునః కదాపి నాయాతి

ఈ జగము శాశ్వతమ్యని ఎంచవలదు
ఉల్లమా ! దానికై తర్వాడిల్ల నేల
తనువు విధి కప్పనము సేసి తరుణ మెదురు
చూచుచుండుము జారినపూచివుడక
మరల నిను చేరు ననుమాట మరచిపొమ్య.

80

సంతుష్టి బోభూహి హ్యాస్తన విభవా స్తతో ఉవ్యవంతులిమః
నకల మబోభూదిష్టం తప్పాప్రతిహతం పరేద్యురేవ యతః
జేజీహ్యానందేన హ్యోగతత్పాష స్త్వ మబోభూవిః
ఉథయేద్య రపి పరేద్యుః పూర్వేద్యు స్తవ గతిం హ్యదావదిమః
బోభూతా ప్ర్తమదేన త్వ మిహ వాజంగమిః క్య సమబోభోః
దాధీయా హలా మిషదపి నజొనాస్యహాః క్య జంగమ్యః

శీరె నిన్నటికోరికల్ తృతీఏనుమ
నిన్నటికి రేవటికి వగపెన్ను నేల ?
నిన్నపోయెను రేవది నీదికాదు
నీకు తెలియున నీరాక నీదుపోక
మధువ్రతావుచు తునాదు మధురజీవి
తమ్ము గడవుచు ఆపంతధామ మగుచు

81

యస్మిన్ గ్రహః అకార్యః నన్నదా నహని దుర్యిషీరాం స్నే
అశ్విన్యాం గురుచారన్నటవద్ధతి మయ్యదీదిశన్నేవ
మజ్జాతకఫలమేవం జ్యోతిశ్శ్యాస్తా ద్వాకై వ నిరణాయి
హంత ! మమ కో ఒ కరాధః సంప్రతి మే భాగధేయ మిద ముస్తి
అశ్వినిం జేర గురువు గ్రహమ్ములు రవి
సంగతిం బొంద పుట్టినజనులు దుర్యి
నీతు లాదు రటంచు నిర్మిత మయ్య
కాత్మమును; నాదుపుట్టుక తిరిగే నట్లు
తప్పు నాచానె ? కాత్మమే చెప్పగాక !

82

నిత్యప్రకృతిరభోభూ క్రస్తామ్రి దిహాన తస్య హేతోర్ముం
అదితవవ యథావిధ్యజీగవ తాత్మమశాత్ముపారమపి
తతవవ మమ హృదయు, నిర్మిన్నప్రతన రేణునాపిస విథాతా
ప్రప్త్యాకోషకవాటవిశేషవపుటుకుంచికా మిహరరచత్

నైజ మైపుట్టిప్రకృతితో నను సృషంచి
శైలుప్పగా కామశాత్ముం జైపై ధాత

నాయైవను కెండిగా కొట్టి నలుసుతోడ
తాళముం జేసె జూనమందనము తెరువ
చ్చ

83

అజగదిషివ్యం త్వం ప్రతి యది సాక్షా స్వంతమః మదస్థానే
తస్మా త్వయా వినైవా చికత్తిషిష్ట్య యథావిధి నమస్యామ్
అయిదేవ ! బోధపీషి త్వమేవ సృష్టింతకాశం జగతః
ప్రభుభూమే స్వంతనితుం మమ దుఃఖం వాటివా నుఖం హంత !

ఈతు తేని తుసీదులో ఎరగుకన్న
నిన్న కలుపాకలో గొల్పుచెన్న మిన్న
జగము కర్తృయు హర్త నీవగుట దేవ !
నాసుఖము దుఃఖమును నీవె నడుభగలవు.

84

విధిరాత్మనా యథా మమ మృణ్యయదేహం యథేష్టిత మక్కల్లు
మచ్చేరఃకరిణామం నిస్సందేహం యథాక్రమ మవేదీత
తస్యాజ్ఞయావినా నో తోభూయా దస్మాదీయదుష్టర్మ
సంస్థాయ కథ మహా మతః తుంథిపాకం తథాపి జంగమ్యామ్
శేవల మసాధ్వ మిందియసిగ్రహణం త్రితదాజ్ఞయా భవతి
అస్మా దేవా కస్మా త్రువర్తతే కిం విధి ర్మి శ్శథో ఉపి
హంత ! వయ మంతరా స్మః ప్రతిషేధం విధి ముఖ బలహీనాః
ఉథయేవ్యపి పంచజనాః కృత్యేకృత్యేము గనిష్టయుధ్యంతే
తనతు తోచినరీతివిధాత చేసి
నటి యాముటిబోమృతోగుట్టు తానే
త్తులియు నాతెనియుజ్ఞ చే సలుపుచుండు

చెదుపనుల్, నేను నరకాన పదుటు ఎట్లు ?
 అరణ నిందియనిగ్రహ మతనియాడ్చి
 చేసగున్ గాన విధియు నిష్టధ మేమి ?
 అతని నెదిరింపు కుర్బులులైన మనకు
 సగునే ? మన కన్నిట వియంత అతడెకాదె !

85

నర్య ణ్ణంగాని మమ ప్రా గమమిశన్ ముదా నమంతా ద్వీ
 మత్తముదబీభవం నే ఉప్యవాణి ! మహాదుఖతశతప్రదృశ్యాని
 ఏకావతో మహా త్రిర ఇతః పర మహం న జాతు భోభూయాం
 అస్త్రదేతో రస్తైదేషాణ ఉప్యవం బహి ర్షిరన్యత.

నాయతయవములను తొలినాడె కూర్చు
 వింతబొమ్మల గల్పించె వేసవేలు
 గాగ ఎశక్తుతో అవే కడకు మరల
 ఈతనూయంత్రు మెపుడో మాయించు; నిజము

86

శ భవతి పో ఉపి మనుష్యః సుతరాం నిందంతి యం స్వకీయజనాః
 దుష్టం శిష్ట కుతి పున ర్భిత్య సహసాంధవా ప్రశంసంతి
 మధుపాయా జుండాయాం నిజాపరాధేన సంతితిప్సేచ్చేత్
 సార్వేషి తత్పుహాచరా నూంత ! ప్రభాంతం త మిహ శిశప్సేయుః

ముదట దుముడటంచును పిదక వెరచి
 శిష్టుకని తనవారె వచించునపుడు
 మనసు మారిపచో వాడు మనుజు దగునె ?
 ప్రతాగుటది తనతప్పుగా తలచువాని
 సహాచరులు, కూడ తిట్టుట సహాజమెక్కద.

87

ప్రతివదమి మాట్లాడే మే సాకయానీ త్తం సహస్రశః పాశాన
మా పివరిషీ ర్షిభ్నాన్ననీ త్యేవం మాం నిజాగదీషి త్వం
నా స్తి చరాచర మేత నృనాగపి తవా నథీన మాహాస్విత్
అజ్ఞాం త్వమేవ కురుపే తథాపా మమ దుష్టనామ విదధాసి

ఉరులు వన్నితి వెనోఁ నే నరుగుదారి
నదుగు వైచివ బంధింతు నంటి వహావా !
శుజగము సీకు లొంగినదే కదయ్య !
అజ్ఞ పెట్టెడ వీవ పొమ్మనుచు నాకు
గోపువిరుదము నిచ్చి తే దుష్టడంచు !

88

యావ చ్చుకోపిమసి చే చ్చిత్తమిమన ఏవ తావ తపం త్వం
అజ్ఞ పుసి యది యావ త్తావ దనుజిఘుక్కసి ప్రభో ! చిత్రము
అభమియ్య చేపు ద్వుపూచారో మే ఒభేయ్య మహ నుతీవ విధే !
బోభూయేతి విమమి త్వాథలం న మ్యామ్యాత మేవ బోభూయాత
యాసా ఒస్యుహ మతిపావీ తవ కుత్తచి ద స్తి సహజకారుణ్యం
మలినాత్మా బోభూవం క్వా విద్యతే ప్రస్పుట ప్రభావ స్తే
స్వర్గం మహ్యం త్వం యది దిత్సై స్విచ్చరణసక్తభక్తాయ
త దోషభూయా ప్రీతిఫలమేవ క్వా స్వగ్రహప్రదానం తే
అయి నిక్షేప. మనుమ్యంతరంగిక, రహస్య, సార, విజాతః !
అశ్చీయాథల, భక్తా, పత్నమయ, మహాభయ, ప్రదానకర !
హోదేవ ! దేహి పశ్చాత్తావం పాపం తుమస్య మే ఒత్యంతం
అయ్యనుతావవిధాయక ! య స్వీ మేవాసి దుష్టాతక్కంతా
ప్రేతం జీవితమి మాం త్వమేవ రక్తసి సదా యథాన్యాయం

అస్య జగచ్ఛక్తస్య స్థిరరూపస్య త్వ్యమేవ భర్తాసి
అహ మన్మ్య త్వ్యవరాథీ తథాహి దాసస్య మహ విభు రభువసి
కస్యాః నాస్తి పాపం యస్మా ధేతో స్వమేవ కర్తాసి

అలుక, మన్మస అంతలో కలుగు నీకు

అభ్యయ అస్మగ్రహము చూపు దంతలోను

వెరువ నోదేవ! నాదుమృఖుత్తి కేను

చేదు బ్రతికించుమందు కాబోదు కాదె

చెతటి నేనైతి నెచట సీకనికరమ్ము

నే ఖలుడ నైతి నెచటనో నీదుమహిమ

అదుగు దాసరికిన్ త్వ్యర్థమిడితిహేన

నేను నిను నమ్మి కొల్పిన దానికరయి

ప్రవర్తిఫలమే కాని అది అస్మగ్రహమే చెవుమ!

జంతుతత్వ మొరుంగువిషాయ వీవ

భక్తభవతోగ బాధల బాపునటి

అభయము నోసంగు దాత వీవని యొరిగితి

న్యామి! క్షమయింపుమయ్య! నాపావములను

దిద్దుకొమ్మి పశ్చాత్తావబుద్ధి నోగి

పావములను క్షమించెడి ప్రభువు నీవ

చాపుబతుకుల నాశు రక్షకుడవీవ

శులశాశ్వత జగమున కీవ భర్త

దోషకారినె కాని నీదాసుడు గద

చావవే; అన్నిటికి నీవ కర్తవ్యాట

ఓప్రభూ! పాప మేవ్యని నొందునిచటు

అయి దుర్భరప్రతివిధి ! నర్స్యానపి తురు జనాన త్వండరికాన
బోధయ నమ స్తవిభవై రవశ్యభోగార్థ ఏవ మాన ఇతి.

ఉపవసించెడు నెల వచ్చే ఉదుటుగాను
అదుగు నిడవలె నేర్చుగా వుడమిమిద
అంతరున్ తొండిపోతులా నట్లుచేసి
ప్రవతవిధి ! బోధ చేయుము మైభవముల
కనుగుణమ్మగ భోగము లందు తనుచు.

90

కేచి ద్వయదంతి మాం తున రాయాన్య త్వేవవ స్తమానెందుః
రకణంతరమపి చిత్తం భూయో మద్యం న పాతుకామం స్వాత్
ఉపవాసమాసపూర్వం తావన్యాత్రంసురాం పిపానేయం
యావ దోషభూయం మదమత్త స్నకలొవవ స్తనమయే ఇపి.

మరల ఈ నెల వచ్చును మధును నీవు
ప్రతాగకూడ దటంచు కొర్కెదరు వచింతు
అఱున, తునాడె ప్రతాగెద నంతవరకు
మదిని ప్రకమ్మన మైకము వదలనట్లు

91

అచుంబితఫాతమ వీహ విద్యతే హృద్యమద్యప్రాద్యం
వవిర్మిత్యతి చక్రీ తదేవ దికరిషతి స్థాతే భూయః

నుదుకు చేరిచి ఎల్లరు నృద్దులాడ
చేసె కుమ్మరి యాపాత్ర సేపిరికయు
చెలువ మంత్రయు తుంటలో కలియు దీని
సతడె ముక్కులుగా గోట్లు నవని నెత్తుడో.

92

సంఖీకృతాని తానీహ చక్రిణ పానథాజనాంగాని
 దీదాంస్యరం శేష తో ఒప్పిర్చియిషి దేవ వారుణీమత్తు:
 కతి సీర్పా ణ్ణంప్రీణీ నపి చక్రీ రమ్యశి రచీకర త్యానష్టై:
 ప్రేష్టువ హంత! న తున ద్వేష్టైవంస్యయం వ్యదివరీషిత్.

కూర్చు అవయవములు కొనగోళ్ళ తీర్చు
 పాత్ర నొనరించి త్రావిసవాదు కల్లు
 మత్తునందున్న ఎట్టికుమృతియు గూడ
 తలము అడుగులు తీరుగా కలిపి చేసి
 నృటీపాత్రల ప్రేమచే నైనగాని
 ద్వేషమునగాని తాన శేధించ బోడు

93

నను మాయకాగమా విహ న కోటపి బోభూయతే విథే ర్మాభః
 మమ నిష్కామా దితో బత తస్యహి మోరూకృతో న
 బోభూయాత

కస్మాదపి కర్మా మే శోప్రూయేతే న తత్యతః కించిత్
 హంత! మ మాగమనిర్మమార్యే ఏతే కథం ప్రవర్తేతే?

వైభవ మదేమి నారాకవలన విధికి
 పొంగున దదేమి మిగుల నోపోకవలన
 ఇటుకు నే వత్తు పోదు నం జెవ్యదేని
 ఒప్పుగా నాకు వివరించి చెన్నాలేదు

94

పూర్వేద్య రుక్త మహం కులాలశాలా మజీగమం నహసా
మూకానపి వాగీశాన్ ద్విసహప్రమితాన్ జనాన్ తదాచ్ఛ్రాత్మమ్
వకమపి పానపాత్రం ద్రాగేవం స్వయ మజూఫుష చ్ఛబ్దం
ఘటనిర్మాతా క్వ పునః క్వ ప్రయికః క్వస్తి హంత ! వ్యకేతా.

నేను తుమ్మరిసాలకు నిన్న రేయ
వెళ్ళి అట చూచితిని రెండు వేలమంది
మూగలన్ మాటకారుల; గ్రమోగ పాన
పాత్ర ఒక్కటి నను చేయువా డెచటనో
ఎచట కొనువాడు ! అమ్మువా డెచట ? అనుచ.

95

వంచీఖర్యన్ ధాతా భూతాశ్యపి మేళయ న్యదా చ్ఛస్త్రాత్
కస్త్రాదేతో రూభుయ స్త్రా సలోపని కిముత స్తో చ్ఛార్మత్
యది మూర్తా స్వేతాని ప్రాయ స్తుగురూస్తుదాని బోభూయుః
భూయో ఉదయః కి మివధి త్వ్రీసభమపి వృథావ తా న్యసా హంత!
దృష్ట్వో బోభూయేరన్ సకలా యది మూర్తయోఉపి నిస్త్రారాః
దోవః క తుతృశానాం సర్వాసాం ప్రాయుశో ఉవగమ్యేత
అంత్యవిచారణదివనే చర్చ సంబోధవిష్యతి ప్రవుచరా
నాభూ త్వుదాపి కేవలసాత్మ్ర్యకమూర్తే శ్శుభం వినా కించిత్
త్వ్యం సమ్మాదన్యతమాం శివమేవ స్వ్య ద్భవిష్యదాయురపి
త్వ్యరిత స్తు సుహృన్మణిరపి బోభూయిష్యత ఇతి ప్రవశంనంతి.

ధాత తగు కుర్వానం జేసే భూతస్తుపి
సదుమ దాని కేదో లోప మిడగసేల ?

మంచిమూర్తుల దయ తేక మాపనెల
 అన్నియున్ నాంహీనము లోచు దోష
 దూషితము త్రైనచో వాని దోస మేమి ?
 చరమదివనాన జరుగును చాలచ్చ
 మేతె జరుగును మంచి కేవేళ్ననెన
 నీను హాయిగ నుండుము భావిష్టవి
 తమ్ము శుభమగు, మాచిమ్మతమ్ము కలుగు
 నంచు పెద్దలు కలికిం మంచిమూట.

96

మామకజీవితవిటక శ్చాఖాద్యేత యుగప ద్వాదామూలాత్
 పరిత స్తస్యాంగాన్యపి బహీ ర్మిరస్తని వంత ! బోభూయః
 మమ పార్థివవనుషో యది నిరమేమియాయివ్యతో రుగ్భుమాశికః
 అపి త మహోవుర్యివ్య దుధబోభవిష్య తుప స్తదేవ ప్రాక్
 నూన మహా మంత్యకాలాధఃపద మాత్రభ్య పుంపతిష్యమి
 నష్టోత్సాహః ప్రవయూ శ్రీధిలోభపి జుగుషిస్తః పరేష్యమి
 దర్శిశ్యధ్యం శాండా దస్య స్వమ మృత్యుయేహ మాకార్ష
 తావ జ్ఞేజీవేయాం యావదిదం హలయూ ప్రవహోవూర్యాత్

నాబ్రిదుకు మొల్మ మొదలంట నఱికి పెత్తిక
 ఆకులున్ రెమ్ములున్ దూసి ఆపల పోసి
 నాయుడలిమంట కదవలోపన బిరాన
 సీవిరి నిష్టంపి దాన పోషించిరేని
 ప్రబతుకును తనుత మరల నాబ్రిషుకు మొలక
 ఆశలున్ వేడుకయు చెడనంతమందు
 రాలిపోయిన నామేనినేలమన్న

ముద్యప్రతిగ్ బనరించి మధువునింపు
డేను బ్రతికెద తోల్లింటి మేనితోడ.

97

ఉతవాన్ వతమాసో ప్ర్యసీనద త్యాగణం నమరరంభత్
మాధవశ్చంగారకశావిలాసకథక్యాగ్రణీ స్నమాయాసీత్
సమయో ఇయ మబోభూ ద్యుద్యుజయో స్నంధాయ చర్మభాండాని
వీవథకాః వ్యుత్తై పుష్టం పుష్ట మితి నమగదిషురద్య.

కడచ నువవానమాసము క్రక్ మై మబ్బ
వచ్చే శ్రీకృష్ణలీలలపాటగాదు
మూర్ఖున సిద్దెలను చేర్చి మోహరులదె
వెచ్చు వెన్నునుచును వచ్చుచున్న వారు.

98

యావ దహం ప్రాగగమం స్నపయో వశ్యం ముహూర్త లిప్రియయా
అధికృత్యా చ్ఛసురా మాఖ్యాతయ సర్వం పరేతకల్పమపి
ప్రేతోత్థానదినే మా మది దృక్కిష్యత యుద్ధం యూయం
విక్షిష్యధ్వం జుండా ప్రాంతస్థవురాణమృతికారాళా
సమవేషా మమ బలా యాసవాత్రతం సహ మయో నిధేషా త్వమ్
మాణిక్య మివాస్యం మే హరిసీలం సపది షీ పరిణమయుస్య
జోమం సంస్పూపయ మాం పరేతమానభిఖిం హలిప్రియయా
స్యాదుతుప్రకాండై స్నుదృథమపి విరచయ మామకం ఖట్టిమ్.

నేను మండేగినన్ కల్లుతోన నాకు
స్నానవిధి తీర్పుము వరేతంత్రమెల్ల
స్వచ్ఛమా కల్లుతోడనె జరువుమయ్య !
మరల ననిష్టు చూడగ మనసువడిన

అదిగో కలుపాక పెంటలో అరయగలవు
 బలము గలిగించునది మధుప్రతి నాతు
 మూతికడ నుంచు మది రత్నముగ వెలుంగు.
 తలమొదలు కాలువరకు మద్యమ్యుతోనే
 స్నాన మొనరించుమా ! ప్రాత్ శాఖలెంచి
 కటుమా శవవానుము గట్టిగాను.

99

హంత ! పిత్కుమ్యతి తదఫూతై ర్యావ ద్విధి ర్యుదీయశిరః
 దీదాంసిమ్యతి స మమావయవాం విహగపత్రతిచయమిన
 అప్యస్య త్రుమపి సురాభాండా స్నేహ్యుత్స్నేహ్యేహ మాక్షార్మి
 అభవిమ్య త్రత్స్మార్ణంచే ఏహ మిహ మిహు రహా స్వజీవిమ్యమ్
 క్రు రెక్కల విదలించుకుగిదిని విధి
 అవయవములను నాతల నదచునంత
 నాయుడలిమంటికుండగా సన్న చేసి
 మధువు నింపిన బ్రతికెద మరల నేను.

100

య దహ మపేచీయమ్య హలాం యావ త్తదీయంధోభి
 తావ దుదజంగమిమ్యత భూమే ర్యస్యా అధో బుభూమామి
 యది కోఈ క్యజంగమిమ్య స్నేహ పితృగృహవరినరే మధుపిహసుః
 సూన మబోభూయమ్యత సుతరాం మత్త స్న ఇహ పరబ్రథప్సః
 నేలమామ్యముతో నుండి నేను మధువు
 ప్రతాగుచుండగ వెలివచ్చ దానితావి
 ప్రతాగుతోతెమ్యడేని అద్దరికి వచ్చి
 పీత్సునా వాని కది మృత్యువే యగుసుమ !

101

నంథ్యావండనతో ఐప్పువువానే ఐటిషీ ద్వాదా మమ ప్రకృతిః
సమభోభూయిష్టత మామేవా స్నేహిత ఇత్యజాగదిషీ
హంత! సదాచారో ఐయం ప్రభసో ఐభోభూ స్నేహపర్మాధేన
ఉవవాసోభి వృథి వావధ్వంగస్నేమమాత్రపానేన.

సంజ్ఞమొక్క ఉపాస మొనంగు మోక్క
మనుచు నాలోన నే ననుకొనుచునుండ
తుంటరితనాన మడియెల్ల మంటగలిసె
వస్తునకు వత్తె ప్రాగుదు స్వస్తివాక్కు.

102

నిశ్చినువే ఐహ మహారహా నూతం పశ్చాత్పాఠి నక్తమితి
సువిచార్య మహాపాతక మధురాధరి నేహమాత్రపానేన
పుష్పమయోభి సంప్ర త్యాగం త్న ఇతఃపరం న శోచాఠి
పశ్చాత్పాఠ్యై వానుశయం సురభావయే విధే దేహి
యది పాప మక్కార్థ మహం వసుంధరాసమ్మిథే జనార్థికరం
తవ సహానకరో మా ముద్ధతే దితి తథాపి నూన మాశంనే
అవద్దినే గ్రహీష్యై త్యాం హాస్తేసేత్యజాగదిష్టా స్వం
అత్యధికాపత్తిదశా మిత్రఃపరం న హీ మమ ప్రతీక్షస్వ
మాం త్వ మిహ యథాస్తాషీ రహం త్థథి వాదిదేవ! సమభూవం
తవ నిష్కృతుకర్పువయోదార్యేణాపి సహాజేన సంపుష్టః
శతవత్సరవ్యంతం కరవాణి నమస్తఫ్మారపాపాని
సమ్యక్తతః కర్తృత్వై త్వత్యారణ్య మధిక ముత మే ఐహ మితి.

మధువు ప్రావుట తప్పని శూవు నాగులు
మందు, పగల్లెల్ల ప్రావుచునుండు నకట!

వచ్చే మధుమాస మిక నాకు వంత యేల
 పానముంగూర్చి చింతింప పనియై లేదు
 ఇల జనుల కేదో శాధను కలుగజేయు
 పాపమును నేను చేసిన భయము లేదు
 ఓర్నుతో నీకరమ్ము నన్నుద్దరించు
 ననెడి నమ్మికతో నుంటి నహారహమ్ము
 ఇత్తుచేయాల నుంటి వాపత్తులందు
 కష్టవశ యింతకష్టను కలదె నాకు ?
 నాబతుకు నీదుదయచేత నడచుచుండె
 పాపము లొసర్తు నూరేండ్లవరకు నిటులె
 నీదుదయ అధికమ్ము లేక నాదుపాప
 మధికమ్మా నే పరీక్షింతు నవల; డేవ !

103

అస్క్రూకం లజ్జా మపి నద్యో వరుణాత్మజాదదర దేవం
 అహ మహ హలిప్రియాయా స సి సాహయమామి కించివపి విరహమ్
 విక్రాంతో భోభూవం విక్రో శారో హలిప్రియాయా సే
 దిత్యంతో ఒధికమూల్యం కింత్యుల్యం లాభమేవ మింపుంతి.

మాపె వారుణి నాలజ్జ నోవనేను
 దానియైదశాటు నేడోర ! దానిసమ్ము
 వారు తక్కువ వెలగొని మేరమిార
 ఇచ్చుచున్నారె యది నాకు ముచ్చటయగు

104

నవయోవనచారిత్రం సమభోభూపీ త్రదేవ మిహపూర్ణం
 అపి హరితవనంతర్తు ర్షాంతా భోభూ త్రాలోర హేమంతః

అనందనటత్వాంత్రి తారుణ్యపాఖ్యయాపి యో ఐవాచి
హంత ! న జానే స కదా యూనీ దూఖయ స్వయం యదా

ప్రాగాత్

జవ్వన మదేవిధమ్మగ జారిపోయె
అమని కణోరహేమంతమయ్య నకట !
ఇంపుగా నాడు తేజవ్వంపునులుగు
రాకపోకలు తెలియగరాని వయ్య.

105

హరిహారి సంబోధూతూ ద్విజాంతిస్థాన మత్ర నః కిమపి
ఏతస్య పథో ఒంత ముతా స్త్రాభి రుపలభేత సంప్రతి యథేష్టమ్
దిష్ట్యే తః పతమవసీగర్భావసి లక్షవర్ష వర్యతం
స్థాఖ్య మహా భోక్తు కామా దూర్మైవ పునఃపునః ప్రజాయేయ

కల్పనీ మాకు విజాంతి కలుగుచోటు
ఈ తెరువు తుదముట్టనీ ఎట్లు లేని
ఈమహీాగర్భముననుండి ఏనులక్ష
యేండ్లు వచ్చికవలె పుట్టనీ సుఖముగ

106

అన్య జగతో విధాతా రూపం నమాసా ఒన్యదైవ సంస్కార్యాత్
సంప్రతి నవీనసృష్టిం రచయంతం తం విధిం ప్రపత్సేయమ్
మమ నామావ్య ధునా ఒన్యా జగన్నిషుటో ర్యాధి ర్యారస్యత
కస్య ద్వ్యాకృష్టహేతో రుతాధికం మచ్చియం ప్రతుర్యత.

సల్పనీ విధి అన్యకా జగమురూపు
కాంతు నాక్రోత్సృష్టిని కన్నులార

కనలి నాపేరు తుడువనీ కవిలెనుండి
ఇష్టవడి పెంచనీ నా అదృష్టరేఖ

107

యల్లిథతం విధినా తత్కాదాపి నవ్యాత్ర నాశ్యథా భవతి
దుఃఖానుభవా దితరో నా స్త్యేవవున ర్మమఃపరీక్షాపః
యద్వపి యావజ్జీవం రోరుద్వా రక్త మంబునాత్కాత్వ
నాతిక్రమ్య త్రీయుక్తమాణ మేకం హి తృమదురూధవతి.

అరునూరై న తలవాత మారణోదు
ఏడ్వకస్తును మదికి షార్పేషురేదు
బ్రతికియున్నంతవర కేద్వ వలనగాదు
కంటనెత్తురుచిను కేషు గాంచుమేలు ?

108

దివ మహా మాతేశ్వర ఇవ వాంత ! కర్గాహమగ్రహీష్యం చేత్
అద్వి కి మనాశయిష్యం సుతరా మ ష్యంతరిక్షలోక మనుమ్
అదా దివ మస్య స్తువమేవ యథేషం న కి మహా మ ప్రసత్యం
త చ్ఛ ర్వభవిష్య చేచు నౌ నిష్ట్రీ త్రీం యథాసుభం కోటి.

ధాతకుంబోలి దివము నాచేతు నుస్తు
మాపనే దానితోల్లింటిరూవు ? క్రోతు
సృష్టి సేయవే స్వర్గమున్ జైలువుమిార
అచట సుఖయింపడే యెవ్వుడయినవచ్చి

109

న హి కోటిపి బత యత శ్వయసీతి మిహ నిశ్చేతు మిామదపి శక్యేత
అశ్వేవ స్వస్థం కురు కామజ్యరవీడితం హృదయమేతత్
సైవ మిహ చంద్రికాయా మయి పేవీయస్వ చంద్రముఖ ! మధ్యం
ఆవాం గవేషమున్నపి చంద్రో ఉయ మితఃపరం న హిల భేత.

ఎవ్వడుం జెప్ప లేదు రేపేమి యసునో
పలపుచే పొక్కుమదికి కావలయు నోర్చై
ప్రతాను శశిముఖ ! వస్తులనే సీవిరి నిటు
వెదకసీ కాంచలేదు జాబిల్లి మనల.

110

కుండలక ర్తుక్కపాణి యథా త్వ మహామ వ్యాయ ప్రియే ఇవ్వ స్వః
హంత భవతి నెం శీర్ష ద్వితయం వను రేత దేక మేవా స్తి
పావా సమ మేకత్తైవ సదా వర్తావహే యథా పరిధా
శీర్షే పున రవసానే ఉన్నోస్వం విగణయ్య మానవసి యంజ్యః
బత పాత్రి ! న హో విమోతుం శక్యే త్వత్తైవిమబంధనా నూడు నం
దేవో జానాతి యథా హ మవశ్యంతే ముఖం ప్రవదోభూయే
మమ జీవితప్రదయోజన మేవ త్వం త్వాం వినా న కాంప్యస్తి
హంతా స్వదీయమృదయే భూయో భూయో మహేశ్వర సామ్రా
ఉడ్డయతుం కిం శక్యే ఉనా మన్యదీషం సక్కత్తైవే పాంత
కథ మితరప్రత వినూత్తుప్రియసంవర్షం సమారథే క ర్తుమ్
కుణమపి మదీయదుఃఖాజూ ణ్ణంగీకుర్వయైతే న మాం హంత
ఉస్మీలయితుం మామకపుత్తై స్వన్యార్థదర్శనా యాద్య
ఉపవిశ్య తుల్యపానే యది బోభూయాత జీవమిత్రతాణి
స్నైర్తవోస్య ఉనా మవశ్యం ప్రాయః ప్రాణానభి విష యుష్మాభిః
పాపిష్యధ యది మత్వం ప్రియమపి కథ్యం పరస్పరం యూయం
మహ్యం నంబోభూయా స్వదుక్రమ శేష వథః కురుత పాత్రమ్
యది సాంవత్సరికోత్సవ మంగిక్కాత్య స్వయం ప్రకుర్వాత
బోభూయా తానోయైన్యానుకూలనంతోమారణ స్వర్యే
మధురమధుర్వార్థ చమకం పాణోక్కుత్యపి యస్తు తే కాప్తి

దీనం మా సేతాదృష మాశీర్వచనా స్తోవ సంస్కరత !

సంపూర్ణమ్.

బ్రహ్మాత్మి మదజ్ఞాడాదిభట్ల నారాయణాదాసః;
శ్రీవిజయరామ గానపాతశాలో పాథ్యాయాధ్వర్యతః।
శ్రీవిజయనగరమ్.

కలికి ! పటుకారువకువలె తలలు మనకు
రెండుగాని శరీర మొకండు గాగ
తిరుగుచున్నాము గిరిలోన-మరల తెలలు
కలువుకొందుము తుదకు నొక్కటిగి; నిన్ను
ప్రేమబంధమునుండి నే విదువలేను
నీ మొగము చూడనవ్వదు నేను పొందు
చాధ దేవు డెరుంగు; నాబ్రతుకు నీవ
కాని వేరొండు కాదు, నామానసమున
అంతరాత్మయై సాక్షి, అన్య మగువెల్లు
నరయి నెగురగి జాల నయ్య మగుక్కొత్త
పొందు నే గోతజాల నే సుందరిగన
నొక్కవేసుము నాకనురెప్ప లెగసి
ప్రాణసథులార ! మిారు కోపానువేశ
తలచుకొనుడయ్య నన్ను మిాచెలిమికాని,
ఉంచుడే బోరగిల నాకు నొకబుడ్డి.
నరిగి నాంవత్సరికమహాత్మవమునాడు
నమధికానందమున మిారు పరువుడయ్య !
మంచి మధువూర్ణప్రతి ధరించి కల
కోవుపడుచాడుచుండగా కై వు మిగిలి
మంచిమాటల నన్ను దీవించుడయ్య !

—; ముగింపు : —

తపోవ్వ ల పట్టిక

పుట వంకి తప్పని		బిప్పని	పుట వంకి తప్పని		బిప్పని		
1	2	స్ట్రీ	స్ట్రీ	17	4	నీజా	జానీ
		సౌన	స్ఫోన		9	రమె	రమ్మె
	4	స్ట్రీ	స్ట్రీ	19	9	కృత్యా	కృత్యా
10	10	శుండ	శుండా		16	ఖ్యా	ఖ్యా
2	9	హీ	హీ	20	20	పెదవి	పాన
3	17	వ్యు	త్వు		23	దు	చు
4	3	య్యేము	య్యేయు	21	16	నెనుక	నెనుక
	4	ప్రవర	ప్రవత	22	1	కియం	కియం
		పోస్	పో		7	చేతులు	కాథ్యును
5	15	శరు	తరు	23	3	త్రు	త్రు
6	9	కొష్టే	క్రోష్టే		6	ప్ర్వని	ప్ర్వని
	18	నట	నటీ	24	4	త్రోసె	త్రోసె
	23	చుండు	చుందు		9	పూట్ట	పూట్ట
7	1	పూవ	పూవ		16	ప్ర్వ	స్ట్రీ
	5	గోము	గోధు	25	4	పిర్యీ	నిర్యీ
	14	గొవ్వ	గొవ్వు		5	వరి	వరీ
8	8	ధూతాః	ధూర్తా	26	9	ప్ర్వపి	ప్ర్వపి
	9	ప్రస్త్రీ	ప్రస్త్రీ		10	భి	భిః
	12	శ్చీతి	శ్చీత			దభి	దభి
9	20	దేవ	దేవ		11	భి	భి
10	4	దు	ము		12	వం	సం
12	6	సానే	స్ఫోన	27	12	తె	ప్లే
14	3	వో	వో	28	6	వస్తు	వస్తు
	4	వ	వ		18	టది	టది
	9	వ	ని		21	హూసే	హూసీ

పుట పంక్తి		తప్ప	బహు	పుట తంక్తి		తప్ప	బహు
29	9	రోజే	రోజే	40	14	మార్పు	మార్పు
	10	పాట	పాటీ	41	14	స్తవ	స్తవ
	19	నమయ	నమయ	42	11	అశ్వని	అశ్వని
30	13	కుర్చ్చు	కుర్చ్చు	43	14	కుంభ	కుంభ
31	1	వద్దా	వద్దో	44	5	వియంత	వియంత
	17	మత్తొ	మత్తో		6	సర్వ	సర్వ
32	1	నేల	వేల	45	5	వెనో	వెనో
	21	డెబ్బిర	సెబ్బిర		12	సుతీవ	సుతీవ
33	17	హంప	హంత	47	8	తేల్క	తేల్క
34	4	ద్రాక్ష	ద్రాక్షు	48	3	సీర్మ	శీర్మ
	6	గ్రహే	గ్రహే		11		మామతా
	15	రెవర్మ	రెవార్మ		16	నోపోక	నాపోక
35	14	తేచు	లాచు		17	జెవ్య	చెవ్య
	17	సబో	సంబో	40	15	శ్వాధ్వం	శ్వాధ్వం
37	12	హోమ్యవా	హోమ్యవా		19	కదవ	కదవ
	15	త్తత్వ	త్తత్వ	51	24	వరే	వరేత
	19	యుకు	యును	56	9	గాదు	గారు
38	1	తెటి	తెటి		17	సేయవే	సేయనే
39	13	త్వము	త్వము	57	21	ర్వత	ర్వత
	13	యైవ	యైవ	58	20	నోక	నోక్క
	14	జానాపి	జానాతి		23	కల	కేల
40	2	వృథాన	వృథావ		25	దయ్య	దయ్య
	12	రేమ	రేయ				

